

UNITÁRIUS ÉLET

53. ÉVFOLYAM 1. SZÁM
1999. JANUÁR-FEBRUÁR

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Magyarországi templomaink

Hódmezővásárhely

A TARTALOMBÓL

Újévi pásztorlevelek

Búcsú Bajor János lelkésztől

Jézus Miatyánkja

Teológiai konferencia Budapesten

Unitárius elődeinkről...
(Linczegrő János)

Svédországi levél egy könyvről

Kultúrák találkozása

Felhívás!

Szeretettel köszöntjük olvasóinkat és békés, boldog, sikereiben, eredményekben gazdag új esztendőt kívánunk.

Reméljük, hogy kéréseink, felhívásaink nem voltak hiábavalóak, és híveink megértették, miért olyan fontos anyagilag is támogatni egyházunkat. Azt az egyházat, amely nemcsak a vallásszabadság kimondásával, hanem a szellemiség kiemelkedő nagyságaival is megajándékozta a világot. Kövessük elődeink példáját, akik önzetlenül, hitükben soha meg nem inogva képviselték az unitarizmust a Kárpát-medencében, vagy akár a nagyvilágban is. Szétszóródtatásunk ellenére is tartunk össze gondolatban és lélekben is. Próbáljunk meg emberi gyarlóságainkon felülemelkedni, egymás iránti sérelmeinket elfeledni, hogy egyházunkkal együtt felemelt fejvel léphessük át a harmadik évezred küszöbét.

A szerk.

Unitárius műsorok 1999-ben a médiában

Magyar Televízió 1-es csatorna

Istentisztelet-közvetítés
november 14., vasárnap 10.00

„Örömhír” c. műsor
április 11., vasárnap 15.30
szeptember 26., vasárnap 15.30
december 19., vasárnap 15.30

„Útmutató” c. műsor
július 7., szerda 17.55

„Jó reggelt adj Istenem!”
c. gyermekműsor
február 27., szombat 8.00
március 6., szombat 8.00
március 13., szombat 8.00
március 20., szombat 8.00

Magyar Rádió – Kossuth adó

Istentisztelet-közvetítés
március 28., vasárnap 10.00
szeptember 26., vasárnap 10.00

„Egy az Isten” c. félóra
január 29., péntek 13.30
február 26., péntek 13.30
április 30., péntek 13.30
május 28., péntek 13.30
június 25., péntek 13.30
július 30., péntek 13.30
augusztus 27., péntek 13.30
október 29., péntek 13.30
november 26., péntek 13.30
december 31., péntek 13.30

Olvassuk együtt a Bibliát hétről-hétre!

„Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm” (Mt.3:17)

január 1–3.	Mt.2
január 4–10.	Mt. 3;13–4;11
január 11–17.	Mt. 4;12–25
január 18–24.	Lk. 5;1–11
január 25–31.	Lk. 6;1–11
február 1–7.	Lk. 6;20–36
február 8–14.	Lk. 7;36–38
február 15–21.	Lk. 11;1–13
február 22–28.	Lk. 13;18–30

A Heltai Gáspár Könyvesbolt kínálatából

Unitárius Zsebnaptár 1999

Unitárius Falinaptár 1999

KÁLVIN JÁNOS KÖNYVKIADÓ

Horváth Lóránd: Szent szonettek

Dr. Sarkadi Nagy Pál: A szeretet himnusza

Dr. Sarkadi Nagy Pál: A tanítványok

Ulrich Fick: Útközben

Ifj. Fekete Károly: Jakab apostol levelének magyarázata

EVANGÉLIUM KIADÓ és ADVENT KIADÓ

Walter Trobisch: Szerettem egy lányt

Durkó Gábor: Zarándokúton bibliai föld-
ken

Christoph Klein: Fény az út végén

Veöreös Imre: A harmadik egyházi út

Kutas Kálmán: Egy emberélet

Bálintné Kis Beáta: Tóvá lesz a délibáb

Lauri Pohjanpaa: Bizonyosságtevők fellege

Podmaniczky Pál: Megszabadított élet

Rédey Pál: A máglya nélküli város

Rédey Pál: Miért reszketnek a csillagok?

Juliana Ray: Jövevények és vándorok

Karner Károly: Időszerű hitvallás

D. Carl Witte: Jer, örvendjünk keresz-
tények!

E. G. White: A nagy küzdelem

Grünvalszky Károly: Énekek éneke, avagy a
szerelem iskolája

Jean Zurcher: A keresztényi tökéletesség

C. B. Haynes: Isten küldött egy embert

Tótfalusi Kis Miklós: Apologia biblicorum

PÜSKI KIADÓ

Péter László: Szőregi délutánok

Ilosvay Ferenc: Megfordul a szél

Für Lajos: Jobbágyföld-parasztföld

Gombos Gyula: Tükörcserepek

Esterházy Lujza: Szívek az ár ellen

Csurka István: Új magyar önépítés

Csuka János: A délvidéki magyarság törté-
nete 1918–1941

Lapzárta minden páros hó 15-
én van. A később beérkezett írá-
sokkal szerkesztőségünk csak a
következő hó lapzártáig tud fog-
lalkozni. Kérjük ezt a bekülden-
dő írásoknál figyelembe venni.

Ez azt jelenti, hogy pl. a már-
cius-áprilisi szám kéziratait
február 15-ig, a május-júniusi
újságét április 15-ig kérjük ösz-
szegyűjtve, egyszerre leadni és
értelemszerűen így tovább.

Ellenkező esetben a szerkeszté-
si és nyomdai munkák elhúzó-
hatnak és késhet a lap megjele-
nése, mint jelen esetben is.

A szerk.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:

Bencze Franciska

Rovatvezetők:

Kászoni József

(hazai és határon túli kultúra),

Kelemen Miklós

(egyház történet),

Rázmány Csaba

(hazai egyházi tudósítások),

Dr. Somogyi László

(Teológiai Műhely)

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest,
1055.

Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius
Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkeszi i-
rodákban,

vagy egyházi csekkben, Unitárius Élet
jeligével.

Évi előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem
küldünk
vissza.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Újévi pásztorlevél

*Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok,
és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok néktek.
Vegyétek magatokra az én igámat,
és tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd vagyok,
és alázatos szívű, és megnyugvást találtok lelketeknek.
Mert az igám boldogító, és az én terhem könnyű.”
Máté ev. 11.28.*

Kedves Unitárius Testvéreim!

Isten akaratából a tegnap befejeződött egy év, és a mai nappal reánk köszöntött az új esztendő.

Megilletődötten gondoljuk végig az éveknek ezt a mindig megismétlődő mozgását, – azt, hogy az idő elmúlik, s nyomban utána megújul. Ez az elmúlás és újrakezdés a mi emberi életünkben is jelen van, igen-igen elevenen és érzékelhető módon. Megszületünk drága jó szüleink örömeire, s nyomban utána elkezdődik esztendeinknek múlása, egyben számszerű növekedése, majd befejeződése.

Ebben a folyamatban most csak az elmúlt egy esztendőre gondoljunk. Arra nevezetesen, hogy Isten jóvoltából munkálkodhattunk a reánk bízottakban, ki-ki a maga helyén, s mikor ezt megfogalmazzuk, örvendező lélekkel adunk hálát a jó Istennek, aki velünk volt és megsegített minket. Jóleső érzéssel gondolunk arra, hogy a szeretet érzése hatotta át szívünket és gondolatainkat szüleink, gyermekeink, embertársaink és munkánk iránt. S ezenközben világossá vált számunkra az a nagy igazság, hogy egymás megbecsülése és segítése, szeretete és tisztelete nagyon fontos a mindennapi életünkben. De mindezekkel egyidőben reá kell tekintenünk mulasztásainkra is, melyek terhelték életünket, családjainkat, anyaszentegyházunkat, magyar népünket. Az esztendő fordulóján, újesztendő jöttén, figyelmeznünk kell fokozott mértékben az Úr Jézus hívó szavára: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok néktek.”

Megfáradtunk az elmúlt esztendő terheit hordozván? Bizony-bizony sokszor megfáradtunk. Nem volt elég erőnk? Vagy éppen nem vezérelt kellő mértékben a jószándék? Őszintén végig kell gondolnunk legalább közelmúltunk eseményeit. Az Úr Jézus állandóan hívott az elmúlt esztendőben is. S aki az Ő hívásának engedelmeskedik, az eljut az Istennel való találkozásig. Eljut az igazságos, a minket segítő, a nekünk megbocsátó egy

igaz Istennel való találkozásig, aki elküldött minket a földi élet szolgálatára, azaz az egyértelmű kötelezettséggel felruházva, hogy a nekünk adott testi és lelki javak segítségével alkalmazásával munkálkodjunk. Egymás megbecsülésével és szeretetével törekedjünk arra, hogy az elvégzett munka nyomán lelkiismeretünk megnyugtató érzése bennünk lakozzék s további jó munkára ösztönözzön, hogy ezáltal gyarapodjék és munkálkodjék miközöttünk a testvériség érzése és az együtt végzendő munkánk a bizonyossága. Mindezt pedig főleg azért, hogy Unitárius Anyaszentegyházunk szent céljai megvalósuljanak, nevezetesen, az imádkozó és munkálkodó

165. ének

az unitárius énekeskönyvből

Az esztendők eljönnek, hogy elenyésszenek,
Az időnek tengerébe elvegyüljenek,
Így áramlik, foszlik széjjel ez az élet is,
S ami elmúlt, vissza nem jön, bárhogY kéred is.

Uram, kiben kezdet és vég összeolvadt,
Emberész kit meg nem ért és föl nem foghatott,
Idők múló változása, akihez nem ér,
Útja földi vándorodnak vajon merre tér?

Csak te tudod, merre térünk, mire virradunk,
Meddig tart e földi pálya, lesz-e hajnalunk,
Mi van a nagy fordulón túl, mi vár ott miránk,
Átlépünk-e rajta, vagy a semmiségbe ránt.

A vén idő váltó sarkán akármerre néz,
Szemünk csak a kiterjesztett végtelenbe vész.
Egy lehellet, annyi sincs, az ember élete,
Mire számít mégis, hogy oly nagyra van vele?

Uram, a te lehelleted, te tudod, mit ér,
Te tudod, mit s mindek dobol szívünkben a vér,
Add, amíg ver, verjen olyan istenigazán,
Dobbanása verjen át a sír hideg falán.

(P. M.)

ember bennünk jelen legyen, vagyis épüljön a jóság és szeretet erényeinek hordozójaként.

Szeretettel köszöntelek, kedves Unitárius Testvéreim! Adjon a jó Isten mindannyiunk számára boldog új esztendőt. Legyen 1999 – az ezredvég előtt egy lépéssel – az Úrnak kedves esztendeje mindannyiunk számára!

Aldja meg a jó Isten mindannyiunk életét, szívből kívánom.

Bence Márton
püspök

Újévi pásztorlevél

Szeretett Híveim, Lelkészársaim, Ünneplő Gyülekezet!

Minden újév reggelén az élet végtelen útjának újabb határvonalát lépjük át. Mögöttünk marad a megtett út, az elmúlt esztendő. Milyen is volt? Egy pillanatra hajtsuk le fejünket és emlékezzünk, de ne csupán arra, amivel megajándékozott vagy éppen adósunk maradt, hanem inkább arra gondolkodjunk, hogy mi hogyan jártuk életutunkat, volt-e célunk, szilárd eszményünk, ami vezetett, és volt-e erőnk, hitünk, kitartásunk megvalósítani álmainkat, véghez vinni terveinket?

Fontos e számbavétel, mert ez határozza meg elindulásunkat. Vár az új út, az új esztendő! Kémléljük a ködbe vesző horizontot, próbáljuk fellebbenteni az idő titokzatos fátylát és bepillantani a hónapok, hetek, napok mélységeibe. Mit hoznak, mit tartogatnak számunkra?

Idő és élet örök vándorai, Kedves Testvéreim! Oda hívlak és vezetlek, ahonnan biztos az elindulásunk, ahol nincs múlt és jövő, ahová összefutnak mind az életutak: az élet örök kútfejéhez, a mi teremtető és megtartó Istenünkhöz. Hívlak hát és vezetlek a próféta szavával, évezredekön átzengető üzenetével: „Jertek menjünk fel az Úr hegyére, Jákob Istenének házához, hogy megtanítsa minket az ő útjaira és mi járjunk az ő ösvényein” (Ézs 2,3)

Vándorként járjuk életutunkat, porába írjuk sorsunkat, álmainkat. De újév reggelén, amikor itt állunk az Isten hegyén, tekintetünk egyszerre hármass irányban villan szét, s búcsúzó, csodálkozó és reménykedő szemeink előtt összehajlik a múlt, a jelen s a jövő.

Indulásra készen állunk és hátratekintünk, mögöttünk ott kígyózik a múlt hatalmas országútja. De vigyázzunk, hogy lelkünket meg ne babonázzák, szívünket rabul ne ejtsék, akaratunkat le ne igázzák a múlt eseményei. Emelkedjünk föléjük. Most ne gondoljunk másra, csak arra aki adta nekünk a múltat, a tovatűnő évet s mindazt, ami benne kedves és áldott volt: jusson eszünkbe az, „akiben élünk, mozgunk és vagyunk”. És zsoltáros szívvel énekeljük: „A Sionnak hegyén, Úristen, tied a dicséret”, s tegyük hozzá csendesen: a köszönet és hálaadás.

Am okos emberként a múltból vigyünk magunkkal örök értékeinket, s ragaszkodjunk ezekhez rendületlenül: mindahhoz, ami magasabbra emel, ami emberre tesz, széppé, jóvá és igazzá, egyszóval élni érdekessé teszi életünket. Nézzünk hátra, hogy erőt merítsünk, lendületet nyerjünk, hogy mindaz a gazdag örökség, amelyben elődeink áldozata ötvöződik a mi álmainkkal, forrása legyen a hitnek és a reménységnek. Mert vár az új út, vár a jövő.

A jövő arcát senki nem látta. A jövő egyedül az embernek adott ajándék, de olyan ajándék, amelyet sohasem kap meg és sohasem lát meg. A jövőnek meg kell halnia, múlttá kell válnia, hogy legyen. És mégis a jövő gondolata az, ami állandóan alakít és táplál. Senki sem él a tegnapiért, mindenki a holnapért

péért fárad és küzd. Azért van élet, mert van jövő, s ez annyira egyszerű és alapvető igazság, hogy a megfordítottja is áll: azért van jövő, mert van élet. A holnap az a reménység, amely az életet táplálja. Csak lehetőség a holnap, csak gondolat és álom a jövő, de belőle születik a világ. Semmi sincs elveszve, aminek holnapja van, mindene van annak, aki reggelt várhat!

Itt az Úr hegyén választ és megoldást nyerhetünk minden kérdésünkre, hisz unitárius hitünk arra tanít, hogy a cél a szeretet és az erő a hit. Kétkedni, habozni, halogatni annyi, mint a jövőt elszalasztani. Járjunk hitben szeretetért, s akkor birtokunkká lesz a cél és az erő. Nézzünk a dolgok mögé, az örökkévalóság világába, és bizzunk az örökkévaló igazságban, jóságban és bölcsességben, amely mindent összegyűjt, aki erőtlennek látszik, és legyőz mindent, ami alantas és gonosz.

Aki a múltba néz, hátra tekint, aki a jövőt vizsgálja, előre néz. De egyben felfele is. Az élet örök vándorának ez a legszebb és legáldottabb pillanata, hogy felfele nézhet. Mert megérzi egy olyan valakinek a létét és a vele való közösséget, aki mindenható és örök szeretet, aki Ura az időnek és a törtéetésnek, s aki mindezt nekünk adta, az élet egyetlen, csodálatos lehetőségében. A múlt felett már nincs hatalmunk, a jövő még nem a mienk, de mienk a pillanat, a nagy, a felséges, a kiváltságos örökség, a jelen, amelyen át hozzánk hajol Isten, aki nagyobb, mint a múlt és jövő, mert mindkettőt magába foglalja. Aki Istent csak a múltban látja, vagy akihez csak a jövőben szól, igazán sohasem bírhatja. Isten az örök jelenvalóság, és ő ebből adott egy részt nekünk, hogy ebben találkozassunk vele. A távoli Isten legyen közel való, legyen az élet ereje, birtoka és ajándéka.

Mienk tehát a jelen, benne élünk, de nem mindegy, hogy miként. Új emberre van szüksége a jelennek, de még inkább a jövőnek. És szüksége szeretteink kis körének, családjainknak, de a közös sorsot és hivatást élőknek, felebarátainknak is. Egyénnek és közösségnek egyaránt: szeretett egyházunknak és népünknek, az egész Föld békésebb holnapjának, Isten szent ügyének a világban.

Induljunk hát, mert vár az új út, vagy a folytatás, de mindenképp a jövő. És Isten hegyén nézzünk mindig felfelé, hogy megtanulhassuk: nincs más út, csak az Isten útja, és hogy ajándékát elfogadhassuk: „Isten kezében vagyunk, és ott vagyunk a legjobb helyen!”

Ilyen gondolatok és érzések között kívánok gyülekezeteinknek, lelkszeinknek, gondnokainknak és híveinknek, valamint minden jó akaratú embernek szerte a hazában és a világon, áldott és békés új esztendőt.

Kolozsvár, 1999. január 1.

Atyafiságos üdvözléttel és főpásztori szeretettel

Dr. Szabó Árpád
püspök

Újévi köszöntő

Tisztelt Gyülekezet! Hölgyeim és Uraim!

Egyházunk Elnöksége nevében köszönöm az elhangzott meleg szavakat. A belőlük áradó szeretet akkor is nagyon jól esik, ha tudjuk, hogy mindennapi munkánk bizony távolról sem volt mindig kifogástalan. Emberi gyarlóságunk sokszor volt hibáink, tévedéseink okozója...

Ha ma mégis a megértő jóindulat oltalmát érezhetjük botladozásaink felett, már-már azt kell kívánnom, bárcsak minden nap Újév napja lenne!

A Karácsony meghozta a szeretet hangulatát, az Újév hozzáteszi az egymás iránti türelmet és megértést. Ha ezekhez hozzáadjuk a Gondviselés ajándékát, a Hitet, akkor utat kereső, jövőt építő mindennapos küzdelmünket a legyőzhetetlen Reménység fogja beragyogni.

Az észrevétlenül szálló örök Idő újra magával ragadta egy elmúlt esztendő átélt perceit, helyettük mindössze az emlékezés egyre halványuló ködfátyolát hagyva hátra.

Újesztendő napján, amikor reménykedve köszöntjük a most betoppanó ismeretlent, és játszódva raskogtatjuk össze jövőt formáló, jobbnál-jobb elgondolásainkat, álljunk meg egy pillanatra!

Mi hagyománytisztelők vagyunk. Hagyományunk pedig arra kötelez, vegyük számba a tegnapi múltat, a múlt esztendő történetét.

Jövőt építeni a múlt alapján lehet. Hadd lássuk, mit tettünk jól és hol tévedtünk? Mit kellett volna egészen másképp elvégezni?

1. Kezdjük mindjárt egyházi életünkkel:

Szolgálatban álló lelkészeink lelkiismeretes és önzetlen munkájának köszönhetően egyházon belül a lelki élet, a hívek lelki gondozottsága jónak mondható. Az elmúlt év súlyos vesztesége volt számunkra **Bajor János**, volt debreceni lelkészünk sajnálatos elhalálása mellett, egy másik lelkészünk állásáról lemondott, és tovább nem kíván egyházközségen belüli munkát végezni. Végül, a mai naptól kezdve további egy időskorú lelkészünknek kell jól megérdemelt pihenését biztosítanunk.

Ezzel szemben örömteli esemény, hogy **Szász Adrienn** – aki teológiai tanulmányait Kolozsváron kitüntetéssel végezte – segédlelkészi szolgálatra jelentkezett.

A fejlődés irányába mutat, hogy Egyházunk történetében először, múlt év november 19-én ült össze Magyarországon (Budapesten) **LELKÉSZKÉPESÍTŐ** vizsgabizottság, amely előtt **Miklósi-Vári Katalin** sikeresen tette le a vizsgát, és most már végleges lelkészi állásra pályázhat.

A jövőre nézve ezt az eljárást rendszeresítettük, és várjuk a vizsgára felkészült segédlelkészek jelentkezését. Pillanatnyilag még egy segédlelkészünk van, akinek gyakorlati ideje régebben letelt. Reméljük rövidesen él a lehetőséggel.

Összegezve tehát, jelenleg hat olyan lelkészünk van, akinek képesítése is teljes és a munkát is vállalja. A létszámot kiegészíti 2 nyugdíjaskorhatárt meszsze meghaladott, idős és két segédlelkész.

Egyelőre 10 szervezett egyházközségünk közül három szórványegyházközség, amely területileg az egész országot felöleli, és 7 anyaegyházközség.

Sürgős szükségesség a terület és a munka átszervezése, mert lelkészeink túl vannak terhelve, de vigasztaló, hogy három további teológus képzése van folyamatban. Addig is köszönjük és kérjük lelkészeink áldozatos helytállását, amellyel egyházunkat olyan híven szolgálják.

2. Hathatós átszervezésre vár Teológiai Intézetünk tevékenysége, amelynek keretében **dr. Sztankóczy Zoltán** igen nagy munkát végzett.

Amellett, hogy folyamatosan végezte mások helyett is a különböző munkákat, egymás után adta és adja ki tudományos műveit, amelyekkel Egyházunknak is általános megbecsülést szerzett.

Itt kell megjegyezni, hogy a jól sikerült Teológiai Konferencia megrendezésében segítséget nyújtott **Kászoni József** mint a Kuratórium titkára és **Orbók-né Szent-Iványi Ilona** főjegyző is.

Egyházunk számára fontos a Teológiai Intézet jó működése, amelynek megnyugtató, jó megszervezése mindnyájunk felelőssége.

3. Egyházi szervezeteink közül a **Dávid Ferenc Egyet** működése érdemel elismerést. Köszönhető ez **dr. Nyiredy Szabolcs** elnök és az egész vezetőség lelkiismeretes munkásságának. Az eredményeket mindnyájan tapasztalatból ismerjük. Reméljük a folytatás is ugyanilyen látványosan eredményes lesz.

4. Ifjúsági Szervezetünk tevékenységét még mindig nem a kiegyensúlyozottság jellemzi. Vezetőinek több gondot kellene fordítani arra, hogy tevékenységüket az egyházi élettel összehangolják. Amilyen könnyedén lehetne ezen segíteni, éppen annyira meglepő az egyházi vezetőségtől való elzárkózás, annak ellenére, hogy – amennyiben alapelveink azonosak – az Egyház a működéshez hathatós támogatást nyújt.

Ha nem volnának azonosak, ez olyan súlyos helyzetet jelentene, amelyet haladéktalanul felül kellene vizsgálni.

Egyházunk sok évszázados elvi alapjai nem korcsoportos megosztású ötletek, hanem az egységes irányvonal kökemény törvényei. Amíg az Egyház fennáll, ezeket nem hagyhatja el. Aki mégis elhagyja, az Egyháznak fordít hátat.

Remélem esetünkben túlzás volna a helyzetet így értékelni...

Az egyházi vezetőség évek óta várja az ifjúság őszinte megnyilvánulását, a feléje nyújtott segítő kéz elfogadását.

5. Van két intézményünk, amelyekről összevontan szoktunk beszélni: könyvtár és levéltár.

Ezekről külön is, együtt is csak örömdeteset mondhatunk, ami elsősorban **Muszka Ibolyának**, mint vezetőnek köszönhető.

A múlt év során a Kormány már jelentős támogatást nyújtott a fejlesztéshez, és most kialakulóban van a közkönyvtári jelleg, amely ugyancsak nagy lépés lesz a jövő fejlődés irányában.

6. Hasonlóan látványos tevékenységet mutathat fel az **Unitárius Alapítvány**, a **Rázmány Csaba** elnök és **Gergely Felicián** titkár pontos és lelkiismeretes mun-

kassága folytán. Az itt begyűlt adományokkal jelentős támogatást tudnak nyújtani egyházi életünk több fontos működési területén.

7. *Unitárius Élet* című lapunk kéthavonként megjelenő folyóirattá alakult át, hogy egyrészt a kiadási költségeket csökkentse, másrészt a szerkesztési munkákat tegye kezelhetőbbé.

Sajnos, ez sem mindenben váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Új gond az egyházi eseménynaptár is, amelynek időpontjairól (pl. Újév, aug. 20. stb.) két-hónapos késéssel megemlékezni nem lehet...

A lap további támogatásra szorul. Ahhoz, hogy elérhesse a kívánt minőségi színvonalat, sokkal több írásra és gyűjtött anyagra volna szükség egyházunk tagjai részéről.

Itt tehát még vannak teendőink.

8. Egyházi ingatlanaink visszaszerzése érdekében minden lehetőt megtettünk. Csak példaként említem azt a 30 különböző beadványt, memorandumot stb. amit a Köztársasági Elnöktől a parlamenti és közigazgatási szervekhez (ME, Minisztériumok stb.) adtam be. Ezekon kívül **Mikó István** főgondnokságom az általa fordított szöveget az Angol–Amerikai Unitárius Egyházakhoz személyesen vitte el és Ők – **Orbókné Szent-Iványi Ilonával** együtt – tárgyaltak a Budapesti Követségen is.

Nem szeretnék a végeredménynek elébe vágni, de a kibontakozás folyamatban van. Remélhetőleg rövidesen már végleges döntésről számolhatunk be, annak ellenére, hogy mindezt egyesek éppen Egyházon belülről próbálták megakadályozni. Lelkük rajta...

Jövő terveink között szerepelnek különböző intézmények – idősok otthona, diákotthonok, utóképzési oktató szervezetek stb. – amelyekhez szükségünk volna arra, hogy végre visszakapjunk valamit az ingatlanainkból...

9. Ígéretünk van arra, hogy Egyházunk rövidesen visszakapja „történelmi egyház” minősítését. A törvény készülöben van. Jelenlegi terv szerint „történelmi kis egyház” lennénk...

10. Gazdasági helyzetünk kiegyensúlyozott. Adóságunk nincs, de tartalékaink sincsenek.

Gyöngyvirág utcai ingatlanunkat még mindig nem sikerült eladnunk, és erre egyre kevesebb a remény.

Más rendkívüli forrásra sem számíthatunk.

Az állam most már nagy léptekkel vonul ki az egyházak fenntartásából, ránk hagyva, hogy a szája 1%-ból éljünk meg.

Terv szerint az idényi befizetések számából fogják megállapítani a juttatás mértékét. Ha tehát marad az 1000 adakozó, az számunkra végzetes lehet.

Most így éleződik ki a helyzet: vagy egyházunk minden tagja személyes köteletségének tekinti az 1% adományok gyűjtését, vagy saját felelőtlen nemtörődömségünk lesz az oka pusztulásunknak. Akkor majd ne próbáljunk más bűnbakot keresni!

Aki arra sem képes, hogy egy olyan támogatási megoldásban működjön közre, amely pénzébe egyáltalán nem és munkájába is csak kis mértékben kerül, az már most szégyenkezhet...

11. Kapcsolataink a többi egyházakkal az ökuméné jegyében kielégítőek. Eddig soha nem rajtunk múlt, hogy a fejlődés nem volt sokkal látványosabb...

Az Erdélyi Anyaegyházal viszont teljes az együttműködés. Vezetőségeink rendszeresen találkoznak és egyeztetik a közös teendőket.

Együtt rendeztük a Lakitelek-i Unitárius napot és az egyre sikeresebb Teológiai Konferenciákat.

Kidolgozzuk a lelkésztovábbképzés lehetőségeit és mindent megteszünk egyházaink kapcsolatainak minél szorosabbra fűzése érdekében.

Tisztelt Gyülekezet!

Egyházi életünk fejlődése most éles fordulóponthoz érkezett.

Erre hatással van a társadalmi-politikai helyzet, és közrejátszanak a gazdasági tényezők is.

Elmúlt az önsajnálat, a tétlen mannavárások ideje, vagy az „ügyis hiábavaló”, „semmit nem tehetünk” sopánkodások kora.

Az egész magyar társadalom ébredni látszik. Ezen belül nekünk mozgó motornak és nem fékező ballasztoknak kell lennünk!

Egyházunk történelme kötelez!

Most újra kezünkbe vehetjük sorsunk alakítását, amelyet az is megkönnyít, hogy híveink egyre türelmetlenebbül keresik az egyházat, annak közösségi szellemét.

Az állami politika nem akadályoz, hanem támogat. Az egyáltalán nem baj, hogy ezt nem önzetlenül teszi, mert a hatalomnak is szüksége van arra, hogy az emberi életet újra erkölcsi alapokra helyezze, ezt pedig csak és elsősorban az egyházak segítségével teheti.

Igy találkozik az egyházi és államérdek abban, hogy magyarságunk végre újra magára találjon, és kialakulhasson az az új nemzedék, amely a tunya érdektelenségből az erkölcs és hit segítségével kiemelje nemzetünket. Visszaadja önbizalmát, reménységét, és a holnap számára kiépítse az Istent kereső, embert szerető társadalmat.

Mintha a Gondviselés figyelmeztetne, hogy most még van egy utolsó lehetőségünk.

Értsük meg ezt, és örüljünk annak, hogy elveink, vágyaink ma egyszerre köteletségünkkel váltak. Olyan kötelezőségré, amellyel Egyházunkat, Hazánkat együtt, saját lelki megnyugvásunkra, tiszta szívvel szolgálhatjuk.

Vállaljuk hát örömmel, hogy minél nagyobb mértékben legyünk részesei annak a történelemformáló küzdelemnek, amelynek végső célja az újabb ezeréves megmaradásunk.

Ilyen gondolatokkal lépünk át hétköznapijaink kicsinyes zsörtölődéseire. Felejtsük el a bántásokat – ha értek –, és próbáljunk saját emberi gyarlóságaink fölé emelkedni.

Csak a nagy célt lássuk, amelyért egyetértésben szeretetben, hitben megalapozottan, együtt kell indulnunk.

Legyen ez az új év Hazánk, a Kárpát-medence és a Világ minden unitáriusa, minden magyarja számára a nagy egymásratalálás és lelki egység megteremtője.

Ezzel kívánom, adjon az Úristen Mindnyájuknak boldog új esztendőt!

Dr. Murvay Sámuel
főgondnok

(Elhangzott az 1999. január 1-i püspöki fogadáson)

Búcsú drága, szeretett lelkipásztorunktól

BAJOR JÁNOS (1922–1998)

Mindannyian megdöbbenünk tavaly Pünkösdkor, amikor Emmus néni felhívott, hogy János bácsi elesett, combnyaktörése lett, és fekszik. Szinte azóta szüntelenül aggódtunk, imádkoztunk érte.

Amikor 75. születésnapján elutaztam Debrecenbe, hogy köszönthessem, már fekvő beteg volt, és azóta sem tudott úgy meg erősödni, hogy lábra álljék.

Novemberben már szinte napi kapcsolatban voltunk a családdal, Emmus nénival és az őket odaadóan, lelkiismeretesen ápoló Etelkával. November 17-én kora reggel hívott Etelka, hogy János bácsit hajnalban magához szólította a Mindenható.

Bajor János 1922. június 22-én született Kolozsvárott, katolikus családban. Ifjú korában csatlakozott a kincses városban egyházunkhoz. Annyira lelkes követője lett, a Dávid Ferenc-i hitelveknek, hogy 1940-ben beiratkozott a kolozsvári unitárius teológiára. Ezzel egyidőben órákat hallgatott a kolozsvári Ferencz József Tudomány Egyetemen.

Magyarországon, Füzesgyarmaton kezdte meg lelkeszi hivatását. 1947-től a debreceni Kossuth Lajos Tudomány Egyetemen továbbképezte magát.

Magyarkút lelkes híve volt. Emmuskával mint fiatal házaspár hosszabb időt töltöttek ott. Majd a több évtizedes debreceni lelkeszi szolgálat következett.

Pár évig Kocsordon is volt lelkes, majd amikor Végh Mihály lelkes halála után Kocsord üresen maradt, Debrecenből rendszeresen elvégezte a szolgálatokat.

A 70-es, 80-as években kiváló francia és angol nyelvtudásával számtalan alkalommal képviselte egyházunkat külföldön, teológiai konferenciákon is.

Lelkes hívei szerte az országból igen nagy számban kísérték el utolsó földi útjára.

Bajor János temetése 1998. november 25-én volt a debreceni temetőben. A ravatalozóban a gyászbeszédet **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző végezte, imádkozott, a liturgiát vezette **Kászoni József** lelkes, a világi vezetőség nevében **dr. Murvay Sámuel** főgondnok búcsúzott. A sírnál a jelenlévő lelkesek palástosan egy-egy bibliai verssel búcsúztak a szeretett szolgatársától.

„Légy hű mindhalálig és néked adom az életnek koronáját.”

Drága lelke már átköltözött az értékek örök világába, emléke, szeretete, prédikációi, teológiai cikkei, mosolygós arca, közvetlen, kedves egyénisége itt marad közöttünk.

Drága özvegyének, Emmus néninek, fiának, ifj. Bajor Jánosnak, menyének, unokáinak, szeretett híveinek adjon a Mindenható vigasztalást.

Orbókné Szent-Iványi Ilona

Búcsú Bajor János unitárius lelkesztől

Szomorú szívvel állok e ravatal előtt, hogy a magam és Unitárius Egyházunk minden tagja nevében istenhozzádot mondjak a mindnyájunk által tisztelt és szeretett Bajor János lelkeszünknek.

Mintha a Teremtő is úgy látta volna jónak, hogy akkor szólítsa magához, amikor a természet késő őszi hervadásával az utolsó falevelek is lehullanak, és a vándormadarak is elszállnak, mert a természet rendje szerint szabad utat kell engedni az elmúlást jelentő hideg télnek.

Ám, amint a természet elmúlása is mindenkor magában hordozza az öröklét tavaszi folytatásának reménységét, itt a földön befejezett emberi létről sem mondhatjuk: örökre elvégeztetett.

Ez itt csak egy állomás volt, ahol az idő végtelenjében pillanatnak számító néhány évtizedet – ki többet, ki kevesebbet – tölt el, amely után az elmúlásnak kell következnie, hogy az az örökkévalóságba vezessen át.

Az öröklétnek kettős záloga az a *hit és szeretet*, amely földi létünk kísérője volt. E kettő közül – amint azt néhai lelkesztársad Gellérd Imre megfogalmazta – „a szeretet örök, mert a szeretet maga az Isten.”

Szeretettelben Te olyan gazdag voltál, hogy abból nem csak közeli és távoli hozzátartozóidnak és barátaidnak, de híveidnek és minden embertársadnak is bőven juttattál.

A kinkeserves, rossz emlékü 40 esztendő alatt, amikor mindenki a saját aggodalmaival és félelmeivel volt eltelve, és a lelkesz felé a rendszernek jó szava nem, csak fenyegetése és átka volt, Te a saját terheiddel mit sem törődve, mindig csak azt kerestted, miként lehetnél a bajbajutottak segítségére.

Ezért nem voltak haragosaid, és ezért volt az, hogy Téged aki csak ismert, mindenki rajongásig szeretett.

A szeretet mellett *hited* erejét egész életeddel bizonyítottad.

Unitárius vallásodat még Erdélyben megismerve, annak hűséges szolgálójává szegődtél, és bármerre vezetett sorsod kanyargós útja, jóban rosszban, megpróbáltatásban, hitedben mindenkor sziklaszilárdan megálltál!

Ez a belőled sugárzó hit mindenkor támasza és erősítője lett a tévelygő, elbizonytalanodott lelkeknek.

Most ennek a hitnek ereje a földi világon felül emel, és világossága az öröklét felé mutatja számodra az utat.

Lelkeszi pályád állomásai: Füzesgyarmat, Magyar-kút-Polgárdival, Kocsord és végül Debrecen voltak.

Ezek mindegyikére úgy érkeztél, hogy gazdátlanul maradt, szétszéledésnek induló nyáját – kedves unitárius híveidet – kellett újra a testvéri közösségbe visszahozni.

Hited, szereteted és az az istenadta erő, amellyel az elbizonytalanodott, riadt és fáradt lelkeket fel tudtad emelni, mindig megtette hatását.

Híveid lelkébe megnyugvást, bizakodást, egy jobb jövő reménységét ültetted olyan eredménnyel, hogy életük további részében ez mint világító fáklya vezette őket, és segítette leküzdeni a megpróbáltatások borús időszakait.

Közben arról sem feledkeztél meg, hogy a többi keresztény egyházzal sorsközösségben vagyunk, és a velük való testvéri egyetértés csak erősíti bajbajutott népünkért vívott küzdelmeinket. Ezért kerestéd és ápoltad mindig ezeket a kapcsolatokat.

Szolgálataid közül az utolsó – a debreceni – volt a leghosszabb. Itt teljesedett be küldetésed, és érett be küzdelmes munkád gyümölcse.

Nem volt könnyű az embert és erkölcsöt próbáló ateista elnyomás időszakában helytállni, amikor a hatalom a vallást és az egyházat a törvényesített terror minden eszközével el akarta pusztítani. Te akkor is támasza, fenntartója voltál egyházi közösségnek, rendületlen és hűséges voltál a hitben és szolgálatban, és vigasza, bátorítója a rád bízott sereg minden tagjának.

Mintha Pál apostol Timoteuszhoz írott első levelében Neked is mondta volna: „Harcold meg a hitnek szép harcát, nyerd el az örök életet, amelyre elhivatattál, és szép vallástétellel vallást tettél, sok bizonyosság előtt” (1 Tim. 6,12)

Te a hitnek szép harcát megharcoltad és lélekben megnyugodhattál, hogy amit a Teremtő rád bízott, becsülettel elvégeztél!

Most, amikor hosszas földi szenvedés után Isten magához ölelt, és békés álomban az örökkévalóságba emel, mi hátramaradtak szomorú szívvel, de az Ő akaratában megnyugodva búcsúzunk Tőled.

Szereteted sugara velünk marad, hited erejét követendő példának tekintve, emlékedet kegyelettel őrizzük a végső megnyugvás és viszontlátás pillanataig.

Adja meg számodra a Gondviselés a méltán megérdemelt, csendes, békés pihenést.

Isten Veled!

dr. Murvay Sámuel
főgondnok

János Zsigmond éneke

Jó Úristen tekints hozzánk,
Magas mennyből nézz mireánk,
És könyörülj te népeden,
Nyomorult keresztényiden,
Mert elfogytak a te szentid,
Meglankadott a szeretet
Az emberek fiai közt.

Azért szólasz így, Úristen:
Feltámadnom szükség nékem,
Hogy megrontsam szerzéseket,
Megszabadítsam népemet;
Mert láttam nyomorúságát,
Hallottam fohászkodását,
Megtekintem óhajását.

Nem hagyom az én nevemet,
Eloltani szent igémet:
De megtartom énházamban,
És választott templomomban,
Hogy megszentelje szentimet,
Gerjessze nekik szívüket,
Biztassa az ő lelküket.

(Szerzője ismeretlen)

Jézus Miatyánkja

A keresztény istentiszteletek tengelyében az az imádság áll, amelyet az egész evangéliumi üzenet foglalatának lehet tekinteni. Ennek a Jézustól tanult imádságnak az Újszövetségben két formája

Máté evangéliumában:

0. Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy
1. Szenteltessék meg a te neved
2. Jöjjön el a te országod
3. Legyen meg a te akaratod amint a mennyben, úgy a földön is
4. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma
5. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek
6. És ne vigy minket a kísértésbe
7. de szabadíts meg a gonosztól

Máté evangéliumában általában itt befejeződött az ima, de egyes későbbi kéziratokban, szövegmásolatokban hozzávették a befejező dicsőítést is:

8. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Amen.

A katolikus és a protestáns liturgia nem egyöntetűen választott a két Máté szerinti szöveg közül, mert a katolikus egyház a dicsőítést (doxológiát) nem fűzte hozzá közvetlenül az imához, míg a protestánsok folyamatosan hozzávették az ima befejezéséhez a dicsőítő szövegrészt is. Ebből eredően a katolikusok és a protestánsok között évszázadokon át vita folyt arról, hogy ki mondja helyesen a miatyánkot, és ki tér el az egyedül igaz szövegtől. Korunkra ez a vita már csak a múlté, minthogy a bibliakutatás feltárta azt a tényt, miszerint mindhárom forma – vagyis a lukácsi és a két mátéi – egyaránt szerepel a régi kéziratokban, és így egyik változat választása sem mondható tévesnek vagy hamisnak.

A bibliakutatás egyetértésre jutott abban a következtetésében, hogy a miatyánk szövege a Logion-forrásban, a beszédgyűjteményben maradt fent, és ezért nem olvasható csak ennél a két evangélistánál. Márk és János evangélisták ugyanis nem építkeztek erre a külön forrásra. A kutatók a beszédgyűjteményben szerepelt miatyánk legvalószínűbb jézusi szövegét illetően is egyetértésben vannak. Szerintük Jézus miatyánkja a következők szerint szólhatott:

„Atya – Szenteltessék meg a neved – Jöjjön el a te uralmad – Add meg nekünk ma a mindennapi kenyerünket – És engedd el az adósságunkat, amint mi is elengedtük adóssainknak tartozásukat – És ne vigy minket a kísértésbe”. A Lukácsnál és a legkorábbi Máté szövegeknél hiányzó doxológiai szöveg a Jézustól eredeztetett példában sem szerepel, de az ősegyházban élt már a Didaché (a tizenkét apostol tanítása) igazolása szerint. A későbbi mátéi szövegekbe ezen az alapon vehették fel, mint ténylegesen folytatott gyakorlatot.

maradt ránk. Az egyik Máté evangéliumában, a hegyi beszéd keretében (Mt 6, 9–13), a másik pedig Lukács evangéliumában (Lk 11, 2–4) az alábbiak szerint:

Lukács evangéliumában:

0. Atyánk,
1. Szenteltessék meg a te neved
2. Jöjjön el a te országod
3. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk naponként
4. És bocsásd meg a mi bűneinket, mert mi is megbocsátunk minden ellenünk vétkezőnek
5. És ne vigy minket kísértésbe

Egybevetve ezt a beszédgyűjteményben feltételezett eredeti jézusi szöveget a két evangéliumban olvashatóval, kétségtelennek kell mondanunk, hogy Lukács evangélista őrizte meg hívebben Jézus miatyánkját és Máté tért el tőle. Ennek ellenére a Máté evangéliumában olvasható bővített forma terjedt el az egész kereszténységben, a reformáció idejéig egységesen a doxológiai szavak nélkül, majd a protestantizmusban a dicsőítés szövegével kiegészítetten. A lukácsi forma nagyobb hitelessége mellett szól a bibliakutatóknak az az általános megállapítása is, miszerint két azonos eredetű párhuzamos szöveg közül a rövidebbet kell mérvadónak tekinteni. Az áthagyományozott szent szövegek megrövidítését ugyanis nem tartották megengedhetőnek, de azt megértéssel fogadták, ha nem ellentétes kiegészítéseket, bővítéseket fűztek hozzájuk, miként Máté is tette a Logionban kapott jézusi miatyánk megszólításával és kéréseivel.

Lukács evangéliumában – ugyanúgy mint az alapul vett Logion-forrásban – Jézus szájából a megszólítás csak így hangozhatott: Abba (Pater, Atya). Jézus egészen kivételes közvetlenséggel beszélt mindig Istenről, az Atyáról, és soha nem tartotta szükségesnek ezt a meghitt fiúi megszólítást bármiképpen is enyhíteni, és az Atyához fűződő kapcsolatát távolságtartással jellemezni. Lukács nem érzett indítást arra, hogy az ő pogány-hellén keresztény olvasói felé mérsékelje azt a jézusi megszólítást, amelyre Jézus tanítványait és követőit ugyancsak felhatalmazta.

Istennek ilyen bizalmas Abba megszólítása a zsidók imádkozásától teljesen idegen volt, és a zsidó-keresztény közösségek kitartottak a zsinagógában ismert megszólító forma mellett. A zsidó-keresztény környezetben keletkezett evangéliumi hagyományhoz híven Máté evangélista a közvetlen személyes Atya megszólítást először közösségivé tette azzal, hogy Atya helyett Mi Atyánkat mondott (Pater émon, Pater noster), majd a menynevei létezésre utaló kiegészítést fűzött hozzá. Az eredeti görög szöveg magyarra fordítva

így hangozhatna: Mi Atyánk a mennyekben (esetleg így is: Mennyei Atyánk). A Vulgata latin szövege a mennyei létezésnek határozottabb tartalmat adott a „vagy” létige alkalmazásával (qui es in caelis). A mi magyar bibliáinkban kétféle fordításban olvasható a Máté szerinti miatyánk megszólítása. A Károli fordításokban ez a szöveg olvasható: Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben. A katolikus kiadásokban és az új fordítású protestáns Bibliában pedig ez áll: Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy. Mindkét fogalmazásra érvényes, hogy voltaképpen nem közvetlenül az eredeti görög szöveget vették alapul, hanem a Vulgata latin fordítást, és így mindkettőben helyet kapott a létige, a „vagy”. Nyilvánvaló ugyan, hogy a két szöveg tartalma mindenképpen csak ugyanaz lehet, mégis kialakulhatott olyan gyakorlat is a liturgiákban, hogy a hangsúly a mennyekben, mennybéli határozószók helyett a vagy létigére esik.

A Károli fordítású miatyánk megszólítását a mi istentiszteleteinken általában így hallhatjuk: Mi Atyánk, ki VAGY a mennyekben, vagyis a vagy-ra nyomatékot helyeznek. Minthogy ez a gyakorlat az utóbbi évtizedek során egyházunkban általánossá vált, talán nem felesleges, ha átgondoljuk és mérlegeljük vajon a legkövetkezetesebb megoldást választottuk és gyakoroljuk? Ez a megszólítás a Károli fordításra épül, és teljesen igazodik a Vulgata latin szórendjéhez, ahol azonban a lét-ige ebben a formában nem kapott nyomatékot. Ugyanez a szórend a magyar szövegben ugyan nem teszi hangsúlyossá a „vagy” igét, és így nyomaték nélkül is ejthető. Csak hogy a mondat elejére helyezve – akár a fordító eredeti szándéka ellenére is – mégis mintegy kínálja, sőt kívánja a „vagy” hangsúlyozását. A magyar fordításokban általános másik megszólítási forma azzal, hogy a vagy létigét a mondat végére teszi, végül is kizárja annak nyomatékosítását, és így feltétlenül közelebb visz a mátéi lényegi értelmezéshez, bárha meg is marad a latin alapszövegre való építkezésnél. Azok az új fordítások sem fordultak el ettől a latin gyökerű szövegezéstől, amelyek kifejezetten hangsúlyozzák, hogy közvetlenül az eredeti görög evangéliumokat és nem azok valamilyen fordításait ültették át mai magyar nyelvre. Bizonyára döntő szerepet játszott a katolikus és protestáns közös hagyo-

mány ebben a latin alaphoz való ragaszkodásban, amely egyébként a mediterrán katolicizmusban is érvényben maradt (qui es dans les cieux, che sei nei cieli). Ugyanakkor a közvetlenül görög alapszövegre támaszkodó fordítások a létige nélkül utalnak az Atya mátéi kiemelésére és „Mi Atyánk a mennyekben” megszólítással fordulnak Istenhez (Our Father in heaven, Unser Vater im Himmel).

Miközben egészen nyilvánvalónak ítéltük az évszázadokon át hagyományosan megőrzött megszólításokat a mi miatyáinkban, azt nem tévesztetjük szem elől, hogy Jézustól feltétlenül távol állt ilyen vagy bármi hasonló utalás az Atya felé, amelyben bizonyosságot akarna adni az ő (mennyei) létezésére vetett hitéről. A mátéi közösségben sem azért fűttek kiegészítést a megszólításhoz hogy az Isten létében való kételkedésnek még a lehetőségét is elhárítsák, hiszen az imádkozókat éppen az Isten létezésére vetett feltétlen bizalom tölti el. A ma imádkozó keresztyénye sem fordulna Istenhez, ha nem volna számára egészen nyilvánvaló az ő valóságos létezése. Igaz ugyan, hogy korunk szekularizációja egyre terjeszti a kételkedést Isten létezését illetően, de ez nem vonatkozhatik az imádkozóra, amit már maga az imádkozás ténye is tükröz. A mi imádkozásunkban egyébként a mennyei jelző semmiképpen sem utal valamiféle külön térbeli létezésre, hanem Isten létezésének transzcendens jellegére, amellyel együtt éppen nem a térbeli elkülönülés, inkább a világban és az emberben való immanens létezést valljuk.

A miatyánk kéréseinek a lukácsi ötről hétre emelésével kapcsolatban a legtekintélyesebb katolikus Biblia (La Bible de Jérusalem) is arra a mátéi szám-misztikára vezeti vissza a bővítést, amelyre a mátéi evangéliumban egész sor bizonyosságot találhatunk. Jézusi származási táblázatában ilyen a kétszer hét nemzedékek háromszoros felsorolása, ilyen jelzés a kiválasztott példázatok hetes kerete, ilyenekkel találkozunk a megbocsátások számának hétszerhetvenhétszeri körülírásában stb. Máté nem úgy bővítette hétre a kérések számát, hogy teljesen új tartalmú kéréseket állított volna be az imába, hanem úgy járt el, hogy a lukácsi ötből két kérést ketté bontott. A második kérés (Jöjjön el a te országod) olyan bővítése – új kérésként –, hogy „Legyen meg a te akaratod...” vol-

*Az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam,
mivel az igaz utat nem lelém*

Inferno, Canto I. 1-3

A TÉPELŐDŐ DANTE

Ideí évfolyamunkat GY. SZABÓ BÉLA
Dante „La Divina Commedia” (Isteni Színjáték) című műve
által ihletett fametszetei díszítik.
A művész munkáit már jól ismerjük, hiszen tavalyi
számainkat is az ő műveivel tettük színesebbé.

takeppen nem jelent más, új tartalmat, hiszen Isten uralma (országa) nyilvánvalóan magában foglalja azt is, hogy ott az ő akarata teljesül. Az ötödik lukácsi kérés (a bűn kísértésétől való védelem) egyben a gonosztól való megmenekülést, megmentést is jelenti, azaz a hetedik mátéi kérést az utolsó lukácsi kérés is magában foglalta. Jóllehet a két új mátéi kérést az öt lukácsi kérés is magában rejthette, mégis a Máténál önálló kéréssé vált „Legyen meg a te akaratom...” a keresztény hívők körében az egyik leginkább megértett és átértett ima-tétellé vált, amely sok segítséget jelenthetett az élet számtalan gondjának, csapásának elviselésében. A másik új fogalmazású kérésről ugyanez nem mondható el a mi időnkre vonatkoztatva, ahol a személyes természetfeletti lényként elgondolt gonosz létezését egyre kevesebben vallják realitásnak, következésképpen a kísértéstől való megszabadítás kérése teljes körű tartalmat fedhet.

A Máté szerinti miatyánk második változatába felvett dicsőítő befejezés a zsinagógai liturgiában gyökerezik, és megfogalmazása Dávid hálaimájára épül, amely a Krónikák első könyvében olvasható: Áldott vagy te Uram öröktől fogva mindörökké. Tiéd Uram a nagyság, a hatalom és a fenség... Tiéd Uram az ország (1 Krón 29, 11). A Máté-evangélium egyes kézírataiba felvett dicsőítést a közösségek mondták fennhangon a szolgálatot végző egyénileg mondott imájának hetedik kérése után. A lutheri fordítások korunkbeli kiadásai ezt a doxológiát zárójelben fűzik hozzá a miatyánk szövegéhez (Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség – Ámen), míg a katolikus kiadások általában befejezik a miatyánkot a Máté szerinti hetedik kéréssel, vagy jegyzetként tesznek említést róla. Hasonló megoldás olvasható az új Katekizmusban is. A liturgiában a pap imáját követően közösségi akklamációban hallhatjuk a katolikus istentiszteleteken a doxológia szavait.

A keresztény ökumené eljutott oda, hogy egyrészt – elfogadva azt a tényt, miszerint a miatyánknak három változata is létezhetik az Újszövetség szövegében – nem vitatják az eltérő liturgikai gyakorlatok jogosultságát, sőt keresik a közelítés megoldásait, másrészt egységesen a Máté evangélium miatyánkját imádkozzák. Jóllehet egybehangzóak a vélemények abban, hogy Jézus miatyánkja a Lukács-evangéliumban olvashatóhoz állt közelebb, a keresztények már az ősközösségekben a Máté szerinti változatot választották, és azóta is közös hagyományban mindmáig kitarottak mellette. Nem lehetne semmiképpen sem „eretneknek” ítélni azt a hívőt vagy közösséget, amelyik inkább a Jézushoz közelebb álló lukácsi formát vallaná és gyakorolná, de ez semmivel sem szolgálná a keresztény egyetértést, és szükségtelenül bontaná meg a fő imájában egységes kereszténységet.

Dr. Sztankóczy Zoltán

Forrásművek:

SZENT BIBLIA – Károli Gáspár – Magyar Bibliatársulat 1993.

BIBLIA – Magyarázó jegyzetekkel – Magyar Bibliatársulat 1992.

BIBLIA – Szent István Társulat 1979.

LA BIBLE DE JÉRUSALEM – Les Édition du CERF 1988.

STUTTGARTER ERKLÄRUNGSBIBEL – Deutsche Bibelgesellschaft 1992.

DIE BIBEL MIT ERKLÄRUNGEN – Evangelische Bibelgesellschaft 1989.

KERESZTÉNY BIBLIAI LEXIKON – Kálvin Kiadó 1993., 1995.

BIBLIAI LEXIKON – HERBERT HAAG – Szent István Társulat 1989.

Születésnap köszöntő

Bencze Márton püspökünk 80 éves

Egyházunk főpásztora, Bencze Márton püspök úr 1999. február 22-én tölti be életének 80. esztendőjét. Az Úristen éltesse még sokáig, jó egészségben, töretlen hitben, elkötelezettségben, szeretetben vezethesse egyházunkat!

Nyolcvan esztendővel ezelőtt látta meg a napvilágot, Homoródkeményfalván, egy hívő unitárius székely családban. Kisgyermek korától fogva édes anyanyelvvel együtt tanult meg imádkozni. Szüleivel együtt minden vasárnap részt vett az istentiszteleteken, vallásórákon. Mindig felkészülten állott, ha őt szólították, akár Biblia ismeretről, akár versmondásról volt szó. Tanulmányait a székelykeresztúri Orbán Balázs Unitárius Főgimnáziumban folytatta. Ott is végig kitűnő tanuló volt. Már gimnazista korában végzett istentiszteleti szolgálatot, rendszeresen prédikált. Komolyan vette küldetését, mindig felkészülten állott Isten szent színe és hittestvérei elé.

1939-ben kezdte meg teológiai tanulmányait a kolozsvári unitárius teológián. Kiváló eredménnyel végzett, így 1943-ban Józan Miklós, akkori püspök, a budapesti

Misszióházhoz rendelte segédlelkésznek. Azóta él a Högyes Endre utcában. Hosszú évtizedeken keresztül a Duna-Tisza-közi unitárius szórványt is gondozta, vasárnaponként a Pest körüli falvakban, városokban végzett istentiszteletet, látogatta a híveit, majd a Högyes Endre utcai templom lelkésze lett.

Az Úristen négy áldozatkész, hívő, egyházaért odaadó gyermekkel áldotta meg, akik édesapjuk tisztességes, becsületes példájából meritve, kívítták mindannyiunk megbecsülését.

Főtisztelendő Bencze Márton több ízben töltötte be a főjegyzői tisztelet, majd 1994 novemberében a Zsinati Főtanács püspöknek választotta, hat esztendőre.

Felesége, főtisztelendő Klára asszony, 18 évig volt a Högyes utcai templom kántora.

Boldog születésnapot kívánunk, és kérjük a Mindenható, hogy áldja meg és segítse főpásztorunk további életét, hogy szíve még hosszú éveken át doboghasson egyházaért és hazájáért!

Orbókné Szent-Iványi Ilona

AZ ISTEN LÉLEK

Teológiai konferencia Budapesten

1998. november 20–21.

Bencze Márton püspök áhítatával kezdődött az előadássorozat. Gondolatait a Bibliából vett textus köré csoportosította, majd **Mikó István** főgondnokhelyettes megnyitó szavai következtek.

Elsőként **dr. Somogyi László** egyetemi tanár: „Egy az Isten – bibliai áttekintés” című előadása hangzott el.

Másodikként **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző „Isten teremtő munkája” címen tartott előadást, amely után több hozzászólás hangzott el. Élénk vita alakult ki, amelynek során **dr. Rezi Elek**, a Romániai Unitárius Egyház főjegyzője annak a nézetének adott hangot, hogy lényegesnek tartja a fogalmak tisztázását, valamint hogy meg kell találni az egyensúlyt a filozófia, a teológia és a misztika között.

A délelőtti harmadik előadást **Kászoni József** tartotta. Címe: „Isten és ember kapcsolata.”

Az ebédszünet utáni első előadást **dr. Sztankóczy Zoltán** ny. egyetemi tanár tartotta „Az isteni lélek jelenléte a mai világunkban” címmel.

A következő előadás **dr. Szabó Árpád** püspök: „A szentlélek fogalma a Bibliában” volt.

A november 21-i délelőtti két előadás közül **dr. Rezi Elek** kolozsvári főjegyző „Az unitárius kereszténység felfogása a szentlélekről” című kölcsönös megegyezéssel előbbre hozták.

Az estét **Faludy György** verseiből összeállított műsor tette még gazdagabbá, melyen a költő személyesen is megjelent. A műveket a **Vadady Attila** kántor vezette színjátszó csoport tagjai adták elő.

November 21-én, szombaton a délelőtti egyetlen előadását **Molnár Lehel** kolozsvári lelkész, levéltáros tartotta „A szentlélekről szóló tanítás unitárius hittantörténeti áttekintése” címmel. Szólt a szentlélekkel foglalkozó tanítás kifejlődéséről, különös tekintettel a 325. évben tartott niceai zsinat állásfoglalásáról.

Ezt követően **dr. Szabó Árpád** kolozsvári püspök összefoglalója következett. Megállapította, hogy az 1993. évben megkezdett konferenciasorozat 6. előadássorozata igen jól sikerült. Sok munkát végzett a siker érdekében a konferencia szervezőbizottsága, **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző és ifj. **Bencze Márton** egyházi titkár.

A mostani konferencia egyik legnagyobb sikerének azt tartotta, hogy sikerült összefoglalni a századvég unitárius értékelését, de nyomban hozzáfűzte, hogy e munka nincs befejezve, az álláspontok tisztázását tovább kell folytatni. Foglalkozott azzal a javaslattal is, hogy – részben az erdélyi unitáriusok részvételének fokozása, részben a magyarországi unitáriusok nagyobb létszámú erdélyi megjelenése érdekében – az egyik esztendőben a magyarországi, a másik esztendőben az erdélyi helyszín választása látszik indokoltnak és ésszerűnek.

Az 1998. évi teológiai konferencia zárszavát **dr. Murvay Sámuel**, a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka mondotta el. Mondandójának lényege: a magyarországi és az erdélyi unitáriusok teológiai együttműködésének eredménye most kezd szárba szökkenni; ezért illesse köszönet az előadókat és a konferencia szervezőit.

Gálffy Gábor

A kolozsvári unitárius kollégium könyvtárának katalógusa

1997-ben Szegeden jelent meg *The manuscripts of the Unitarian College of Cluj/Kolozsvár in the library of the Academy in Cluj-Napoca* címmel az a két-kötetes mű, amely egyházi irodalomtörténetünk égető hiányát pótolja. A kötet több éves filológiai munka eredménye. **Lakó Elemér** állította össze a katalógust, az angol változat pedig a **Keserű Bálint** professzor vezette tudóscsapat munkáját dicséri. Végre kezünkben tarthatjuk a nemzetközi filológiai jelzésrendszerrel, kritikai apparátussal feldolgozott katalógust; láthatjuk, mi volt az a (kéziratot és nyomtatott) irattömeg, melyből az unitárius irodalom és tudományos élet legjelesebb alakjai meríthettek. A legnagyobb könyvgyűjtők (Aranyosrákosi Székely Sándor, Benczédi Gergely és Simén Domokos) valamint nyomdák (Kolozsvár, Dés, Torockó és Torda) névso-

ra szintén tanulságos, hiszen szellemi-vezéregényiségeket, kulturális csomópontokat jelöl. A mintegy 2472 címszót tartalmazó katalógus 480 oldal terjedelmű; a mutató 96 oldal, melyhez **Balázs Mihály**, a JATE Régi Magyar Irodalmi Tanszékének unitárius szakértő professzora írt előszót. Bár a két kötet angol nyelven olvasható, haszonnal (és könnyen) forgatható bárki, aki az angol nyelvet és a filológiai, könyvtári terminológiát akár alapfokon ismeri. S nemcsak a könyvtárosok, irodalom- vagy művelődéstörténészek dolgát könnyíti meg a katalógus: minden hitében és világszemléletében érett, egyházunk történelmében és a magyar művelődésben betöltött szerepe iránt érdeklődő hívünknek őszinte örömmel ajánlom figyelmébe a kötetet.

Tóth Zoltán

Rovatunkban e számtól kezdve időről-időre szeretnénk bemutatni a keresztény hitreflexió olyan, kevésbé ismert dokumentumait, amelyek jól mutatják a szabadelvű, unitárius gondolkodás kapcsolódási pontjait a teológia egészének vonulatához. Mostani számunkban a **Didakhé**, a következőben pedig a **Diognétosz-hoz írt levél** egyes részleteit közöljük. A **Didakhé**, más néven a Tizenkét apostol tanítása. Ez a rövid irat jól tükrözi a II. század első felének egyik jelentős teológiai irányzatát. Ez az irányzat Antiochia városához és az ott élő gyülekezetekhez kötődik, és szoros kapcsolatot mutat a palesztinai ősgyülekezetek hagyományaival. Stílusa, gondolkodásbeli hangsúlyai távol állnak a kereszténység hellenizálódó ágától, és gyökerei végső soron Jézushoz magához nyúlnak vissza.

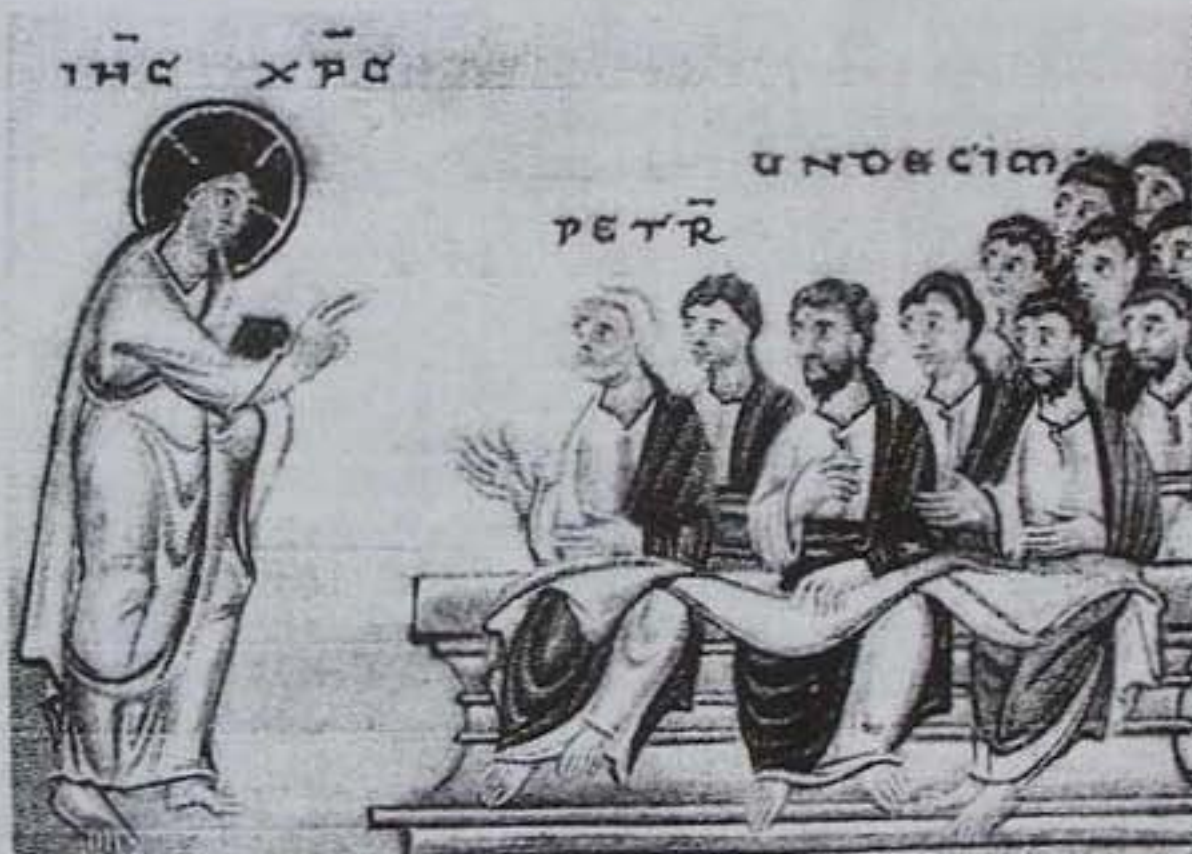
Didakhé

azaz:

A tizenkét apostol tanítása

(Az Úr tanítása a tizenkét apostol által a nemzeteknek)

I. A. Két út van, egy az életé, egy halálé, a két út között pedig nagy különbség van. 2. Az élet útja ez: először, szeresd Istenedet, aki teremtetted téged, másodsor, szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Te se tedd azt másnak, amit nem akarsz, hogy neked tegyenek (vö.: Mt. 12,37-39; Mt. 12,30-31; Sir. 7,30; MTörv. 6,5; Lev. 19,18; Mt. 7,12; Lk. 6, 31). 3. Eme szavak tanítása pedig a követke-

Jézus tanítja apostolait

ző: áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, imádkozzatok ellenségeitekért, tartsatok bűjtöt azokért, akik üldöznek titeket. Milyen érdem az, ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek? Nemde ezt teszi a pogányok is? Ti viszont szeressétek azokat, akik gyűlölnék benneteket és ellenségeitek ne legyenek (vö.: Mt. 5,44-47; Lk. 6,32-33). 4. A test és hús kívánságaitól tartózkodj (vö.: 1. Pét. 2,11; Tit. 2,12). Ha valaki megüti jobb arcodat, tartsd oda a másikat is, és tökéletes leszel (vö.: Mt. 5,39). Ha valaki arra kényszerítene, hogy menj vele ezer lépést, tégy meg vele kétezret (vö.: Mt. 5,40-41). Ha valaki elkéri felső ruhádat, ad oda neki alsó ruhádat is (vö.: Lk. 6,30). Ha valaki elveszi, ami a tied, ne kérd vissza, úgysem tudod (vö.: Lk. 6,30). 5. Mindenkinek adj, aki kér tőled, és ne kérd vissza! Az Atya ugyanis mindenkinek adni kíván ajándékaiból. Boldog az, aki a parancs szerint ad, mert

ártatlan. Jaj annak, aki kap! Ha valaki úgy vesz, hogy szüksége van rá, az ártatlan; aki azonban úgy vesz, hogy nem szorul rá, az számadással tartozik, mert kapott, és valamiért kapta, amit kapott; fogságba kerül, kivizsgálják, mit cselekedett, és ki nem szabadul onnét, míg az utolsó fillért vissza nem fizette. 6. Erről már mondatott: izzadjon meg az adomány kezedben, míg megtudod, kinek adod

(vö.: Mt. 5,26).

II. 1. Az utasítás második parancsa így szól: 2. Ne ölj, ne törj házasságot (vö.: Mt. 19,18), gyermeket meg ne ronts, ne paráználkodj, ne lopj, varázslással ne foglalkozz, ne keverj mérget, ne hajtsd el a magzatot, a megszületett gyermeket ne öld meg, ne kívánd azt, ami felebarátodé (vö.: Kiv. 20,17)! 3. Ne esküdj, hamis tanúságot ne tégy, ne rágal-mazz, ne emlékezzél a rosszra (Mt. 5,33, 19,18)! 4. Sem gondolkodásod, sem nyelved ne legyen kettős; a kettős nyelv ugyanis a halál csapdája. 5. Szavad ne legyen hazug, se üres, hanem tettekkel teljes! 6. Ne légy kapzsi, rabló, képmutató, se gőgös, se gonosz! Ne forralj gonosz tervet felebarátod ellen! 7. Ne gyűlölj senkit, de egyeseket feddjél meg, másokért könyörögj, ismét másokat pedig tulajdon lelkednél jobban szeress.

**Teológiai
műhely**

III. 1. Minden rossztól óvakodjál
gyermekem, és minden hozzá hasonló-
tól! 2. Ne légy haragos, mert a harag
gyilkossághoz vezet, féltékeny se légy,
se viszálykodó, se erőszakoskodó; mindezekből
gyilkosság származik! 3. Ne légy kívánczó fiam, a
kívánczóság ugyanis paráznasághoz vezet, mocskos
beszéd se légy, szemeidet ne forgasd, mert ezekből
származik a házasságtörés! 4. Ne zz madárjósłást
sem gyermekem, mert
az is bálványimádás-
hoz vezet, se ráolva-
sást, se csillagjósłást,
se mágiát, ilyeneket se
látni, se hallani ne kí-
vánj. Bálványimádás
ered mindezekből. 5.
Ne légy hazug, gyer-
mekem, a hazugság
vége a lopás, pénzsó-
vár se légy, ne haj-
hászd a hiú dicsőséget.
Lopás a vége mind-
ezeknek. 6. Ne légy zú-
golódó gyermekem,
mert az káromláshoz
vezet, ne légy önké-
nyes, se silány gondol-
kodású; ezekből jön a
káromkodás. 7. Légy
inkább szelíd, mert a
szelídek fogják örököl-
ni a földet (vö.: Mt.
5,5; Zsolt. 36,11). 8.
Legyél nagylelk és ir-
galmas, mentes a go-
noszságtól, csendes és
jó, tisztelvéen mindig
az igéket, melyeket
hallottál. 9. Fel ne ma-
gasztald magadat, ne
adj alkalmat lelkednek
a hiúságra! Ne a gögő-
sekhez ragaszkodjon
lelked, hanem az iga-
zakkal és alázatosakkal társalogjon. 10. Úgy ve-
gyél mindent, am veled történik, mint valami jót
mert Isten nélkül semmi sem történik.

DE FA

ET VERA

DEI PATRIS.

SPIRITVS SANCT

ONE, LIBR

Ex Museo
Hungarico.

Authoribus ministris Eccle-
um in Sarmatia, &

Francisca Dhuia
 quae me scrip. compo-

v. Thessalonice

Omnia probate, quod

ALBAE I

Rarissima hoc omni Bibl.
die 16. Aug. 1878. Arzaviz
Castell. in Camp.

Pharmacia

Scytho

Pharmacia

Scytho

Az első nemzetközi ar

IV. 1. Éjjel és nappal emlékezz meg arról, gyermekem, aki neked isten ígését hirdeti, úgy tiszteld őt, mint magát az Urat! Ahonnan ugyanis az uralom szól, ott van az Úr. 2. Naponta keresd a szentek színelátását, hogy felüdülj beszédjükön. 3. Szakadást ne okozz, békítsd ki a szembenállókat! Ítéld igazságosan (vö.: MTörv. 1,16; Péld. 31,9; Jn. 7,24), ne légy személyválogató, fedd meg az elbukottat! 4. Ne kételkedj, meglesz vagy nem! 5. Ne legyen kezed kinyújtva akkor, amikor kapsz, összeszorulva viszont, amikor rajtad a sor, hogy adj. 6. Ha valamit kezed munkájával szereztél, azt add oda bneid váltásául. 7. Ne vonakodj adakozni, ne is zúgolódj, amikor adakozol, hiszen tudod, ki az, aki a bér jó viszonzója! 8. A rászorulót el ne utasítsd, mindenedet oszd meg testvéreddel és semmit se mondj sajátodnak; ha a halhatatlanban közösködők, mennyivel inkább közösködnötök kell a rom-

landóban! 9. Le ne vedd a kezéd fiadról vagy lányodról, hanem ifjúságuktól kezdve az Úr félelmére tanítsd őket. 10. Ne parancsolj haragodban szolgádnak, vagy szolgálódnak, hisz ők is ugyanabban az Istenben remélnek, nehogy ne féljék az Istent, aki mindegyiktek fölött van; ő nem azért jött, hogy látszat szerint hívjon, hanem azokat, akiket a Lélek előkészített. 11. Ti szolgák, tiszteletben és félelemben engedelmeskedjete uraitoknak, mint

Isten képmásainak!
12. Gyűlölj mindenféle
színelést és mindent,
ami nem kedves Isten
előtt! 13. Az Úr paran-
csait el ne hagyd,
tartsd meg, amit kap-
tál (vö.: MTorv. 4,2; 12
és 32), se ne tégy
hozzá, se el ne végy
belőle! 14. Az egyház-
ban valld meg botlása-
idat és rossz lelkiisme-
rettel ne járulj imád-
sághoz! Ez az élet
útja.

V. 1. Ez pedig a halál útja: mindeneke-
lőtt rossz és átokkal
teli; gyilkosság, házasa-
ságtörés, kívánczóság,
paráznaság, bálvány-
imádás, mágia, mérge-
keverés, rablás, hamis
tanúság, képmutatás,
álnokság, kétszínűség,
gőg, gonoszság, erő-
szak, bírvágy, parázna
beszéd, irigység, fenn-
héjazás, önteltség,
hencegés, vakmerőség;
2. a jókat üldözik, az
igazságot gyűlölik, a
hazugságot szeretik,
nem ismerik az igaz-
ságosság jutalmát.

nem a jóhoz ragaszkodnak, sem az igazságos ítélethez, nem a jó, hanem a rossz miatt virrasztanak, messze van tőlük a szelídség és kitartás, a hiábavalóságot kedvelik, saját fizetségüket hajszolják, a szegényen nem könyörülnek, nem szomorkodnak a megszorítottakkal. Teremtőjüket nem ismerik, megölik a gyermekeket, megrontják Isten teremtményét, elutasítják a szegényt, a gazdagok szószólói, a szegények törvénytelen bírái, mindenféle bűnt elkövetnek; mentesek legyetek, ó gyermekeim, mindezekről!

VI. 1. Vigyázz, le ne térítsen senki téged a tanítás útvjáról, aki Isten nélkül tanít téged! (vö.: Mt 24,4). 2. Ha tényleg vállalni tudod az Úr egész igáját, tökéletes leszel, ha nem tudod, tégy meg annyit, amennyire képes vagy. 3. Az ételekre vonatkozóan annyit tarts meg, amennyit meg tudsz tartani, nagyon tartózkodj azonban a bálványáldozati lakomáktól, mert azok a halott istenek előtti hódolatot jelentik.

DE FALSA

ET VERA VNIVS
DEI PATRIS, FILII, ET
SPIRITVS SANCTI COGNITIO
NE, LIBRI DVO.

Authoribus ministris Ecclesiarum consentientium in Sarmatia, & Transylvania.

Francisco Druidy nati ven.
gog me sct. comp. plenociniis his

v. Thessalonicensium 2.

Omnia probate, quod bonum est, tenete.

ALBAE IULIAE.

[illegible]

Az első nemzetközi antitrinitárius kiadvány, 1568

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Linczegh János (1606–1679)

Az Unitárius Egyház múltban élt nagyjainak sorából az idén elsőként azzal a Linczegh János XVI. századbeli kolozsvári királybíróval foglalkozunk, aki 320 évvel ezelőtt fejezte be eseményekben bővelkedő életét.

Linczegh János egyházban és a korabeli Kolozsvár életében betöltött szerepe alig-alig ismert. Ez több okra vezethető vissza. Így többek között arra, hogy az unitárius vallást mint magyar vallást tartjuk számon, mert magyar földön keletkezett, és jeles képviselői nagy többségükben a magyarság soraiból kerültek ki. Azonban az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a XVI. sz. végén és a XVII. sz. első felében az Unitárius Egyház szoros kapcsolatban állt azokkal az erdélyi szászokkal, akik nemzetiségi alapon váltak unitáriussá, s külön szász-unitárius egyházközsegeket hívtak életre.

Az Erdélyben élő szászokkal a legutóbbi időben az Akadémiai Könyvkiadó gondozásában 1987-ben megjelent „Erdély története” (főszerkesztő Köpeczi Béla) c. munka foglalkozott. Elmondta, hogy Erdélyben a szászok telepesként először 1141 és 1161 között jelentek meg, és II. Géza engedélyével az Olt folyó mellett telepedtek le. Egyházi szempontból a nagyszebeni prépostsághoz tartoztak. 1224-ben szabadalomlevelet kaptak, s otthonukat „Altland”-nak nevezték. A kapott földért ellenszolgáltatásul katonai szolgálatot teljesítettek. Vezetőjüket „geréb”-nek nevezték, aki személyében a közigazgatási hatóságot és a katonai parancsnokságot is képviselte. A XVI. században az erdélyi szászok a volt királyi várak helyén keletkezett városokban, Désen, Tordán, Kolozsvárt és Gyulafehérváron képeztek nagyobb egységet. Foglalkozásukat nézve iparosok voltak, akik érdekeik megvédésére céhekbe tömörültek. A XV. században kialakult a szász arisztokrácia, amely helyet kapott a közigazgatásban, ahol tisztségüket a paritás, az egyenlőség elve alapján töltötték be.

Az erdélyi szászok a reformációval az 1530-as években a brassói illetőségű Honterus révén kerültek kapcsolatba. A lutheri tanokat elfogadó Honterus 1542-ben kidolgozta új egyháza alapelveit. A Dávid Ferencsel jelentkező unitarizmus a lutheránus szászokat a gazdasági kapcsolatok révén sorakoztatta föl maga mögé. A külön, szász-unitárius egyházközsegekbe tömörült szász nemzetiségű polgároknak a református egyházba való áttérésük 1620-ban kezdődött. Mivel érdekeik a református egyházhoz fűződtek, az Unitárius Egyház szempontjából megszűnt jelentőségük, és az agyonhallgattatás sorsára jutottak. Pedig az Unitárius Egyháznak több olyan jeles közéleti embert adtak, akik jelentősen járultak hozzá a korabeli egyházi élet föllendítéséhez. A szász unitárius lelkészek közül ilyen volt pl. Brózer János (+ 1622), a patricius családból származott Rázmán Péter (+ 1683), a kolozsvári leányiskola tanítója Hozman János (+ 1624) stb. A nem egyházi szolgálatban álló, de a szász unitáriusok sorába tartozott Brózer Péter (+ 1695) és Segesvári Bálint (+ 1654. u.), mindketten krónikairók, Jacobinus János fejedelmi titkár (+1603) és végül az az ifj. Szörös Mátyás (+1661), aki a „dési egyezés” előidézőjeként az egyházi élet időleges romlását okozta.

A szász unitárius Linczegh János királybíró azonban nem a régi telepesek leszármazottja volt. Naplójából tudott, hogy hasonló nevű nagyapja az ausztriai Linz városból jött Kolozsvárra. Itt magyar nővel, Bakos Katával kötött házasságot. A házasságukból született szintén János nevű fiúk is magyar nővel, Koncz Katával kötött házasságot. E frigyből született a királybírói tisztséget betöltött Linczegh János 1606. május 30-án.

Gyermekek- és ifjúkoráról nem sokat tudunk. Herepei János „A házsongárdi temető régi sírkövei” (1988) c. könyvében Linczegh Jánost, latin tudásából következően, iskolázott embernek mondotta, aki lévén kolozsvári lakos, az itteni unitárius iskola növendéke lehetett. Gál Kelemen „A kolozsvári unitárius kollégium története” (1935) c. munkája szerint Linczegh tanulóévei alatt az iskola élén az Olaszországban tanult Sanádi Pál állt, tanára pedig az orvosi gyakorlatot is folytatott Gromer András lehetett.

Linczegh Jánost szücs mesterséget folytatott apja szintén iparosnak szánta. Ezért 1621-ben elszegődött szücs tanulóknak, ahol négy év alatt sajátította el a mesterség alapjait. A kor szokásának megfelelően inasévei elteltével vándorútra indult, és két évig Bécsben mélyítette a Kolozsvárt szerzett mesterségbeli alapismereteket.

Bécsből hazatérve önálló mesterként dolgozott. 1630. december 1-én házasságot kötött Tolnai János, kolozsvári szücs mester leányával, Borbálával. Házasságukból két leányuk született, akik az 1645/46 évi pestisjárványnak estek áldozatul. Mivel Linczegh felesége már előzőleg elhalálozott, a kiváló szücs mester 1646. december 1-én újra házasságot kötött. Második felesége, Hosszu Tamásnak és Heltai Annának (Heltai Gáspár Kolozsvár reformátorának) unokája, Hosszu Kata volt. E házasságból tíz gyermek született, de közülük csak kettő ért meg felnőttkort.

Sem Linczegh Naplója, sem a vele foglalkozó kevés számú irodalom nem tett említést az egyházi életben betöltött szerepéről. A jelek szerint a város életében való aktív részvétele ezt nem tette lehetővé. De tudni kell, hogy éppen ezekben az időkben érik az egyházat a „dézsi komplancio” által előírt korlátozások – Jézus istenségének elfogadása és hirdetése, a könyvcenzúra, a vagyonek eldobása következménye.

Linczeghet 1632-ben beválasztották a város ügyeit intéző „száz férfiak” tanácsába, és megbízták a város határainak felügyeletével. 1639-ben a löporgyártás felügyelésével szolgálta városa érdekeit. 1646-ban megválasztották ispánnak, 1648-ban sáfárpolgárnak, 1650-ben pedig mint „főpolgár” vette ki részét a város ügyeinek intézéséből. 1644-től 1661-ig főleg követi minőségben szolgálta városát. Mint Kolozsvár követe megfordult I. Rákóczi Györgynél (1644), Barcsai Ákos helytartónál (1657), a tatár kánnál (1658), a besztercei országgyűlésen (1659), II. Rákóczi Györgynél (1659), a szebeni országgyűlésen (1660), Sejdi budai vezérnél (1660), a segesvári gyűlésen (1660), Ali basánál Váradon (1660) és Kemény Jánosnál (1661). Linczegh legemlékezetesebb követjárása Sejdi Ahmet pasához fűződött. Erről így írt

Naplójában: „Sejdi pasa... vérbe borulván szemei, megriasztván és törökül megszidván bennünket, a hóhéroknak parancsolván, hogy mindjárt megöljenek. Azok ragadván bennünket nyakunknál fogva, nyakunkról le-türvén az dolmány gallérját, hogy fejünket vegyék”. Ettől a veszedelemtől az egri pasa közbenjárása mentette meg Linczeget és társait. Aztán „lábainkra vasakat vevén, és paraszt rabokkal együtt tizedmagunkkal nyakra vas karikát csinálva, azoknak lyukán, az tor-kunk alatt harminc, avagy negyvenölnyi láncot átalvon-ván, együvé fűztenek. Előnkbe vetvén az emberfeje-ket, hogy megnyúzzuk.” E munka végzésétől is megmenekültek. „Midőn este lőtt volna, imádkozni akar-ván... egy nagy karódarabot ragadván a törökök, kez-denek verni bennünket az imádságért.” A következő napon a nyakunknál egybeláncolt foglyokat, köztük Linczeget is „mint az oktan állatokat” a nyakig erő vízben áthajtották a Szamoson. A következő napokon Linczeget többször a város kapuja elé vonszolták, hogy az öröket a kapu kinyitására bírja, de hiába. A pasa látva Linczegh városszeretét és hívségét, aján-dékkal hazabocsájtotta. Linczegh hősi magatartásával nemcsak a várost mentette meg a lerombolástól, hanem a polgárok életét is.

A pasa azonban a városra 100 000 tallér sarcot vetett ki, melynek előteremtése is Linczeghre hárult. A török sanyargatását aztán Montecuccoli németjei váltották föl, minek következtében a város élete hanyatlásnak indult. A hajdani „kincses” város elvesztette anyagi ér-tekeit, s Linczegh közéleti szereplése is vesztett jelen-tőségéből. Bár mint céhmester tovább intézte a szűcs-céh ügyeit, de tevékenysége családi és vagyoni helyze-te intézésére korlátozódott.

A fentiekben említés történt arról, hogy Linczegh életrajzi adatait Naplója örökölte meg.

Linczegh Naplóját illetően tudni kell, hogy följegyzé-sei révén egyike volt azoknak a XVII. századi irodalmá-roknak, akik az új, az ún. emlékirat-irodalom műfaja-ban jeleskedtek. Bálint József „Kolozsvári emlékirók” (1990) c. munkájában az emlékiratokat „első kézből származó forrásokként” értékelte, melyeket a korszak története „alfájának” nevezett. Bálint szerint Linczegh Naplója írásához pályája csúcán, 57 éves korában kez-dett, azzal a céllal, hogy megörökítse addigi életét és tetteit. Naplóját részben visszaemlékezéseiből, részben följegyzésekből állította össze, és amit papírra vetett, az irodalmi értékű volt. Városa történései mellett család-történeti följegyzései áldozatos és küzdelmes életét mutatták be. A leírtak arra engednek következtetni, hogy Linczegh, mint családjaért élő polgár, éppen úgy megállta a helyét, mint a közélet embere.

Naplója formai és tartalmi szempontból egyaránt a városi emlékirat magasabb fokát képviselte. Nyelveze-te a Kolozsvár környékén használt előbeszéd alapult, melyet az ódon zamatú szerkesztés tett értéke-sebbé. Stílusa közvetlen, drámai tudósításai pedig meggyőzőek. Nem élt sem szónokisággal, sem idegen stílusfordulatokkal, és „csak” a megtörténtek hiteles megörökítésére törekedett.

Linczegh János történelmi és irodalmi értékelésére az utóbbi évtizedekben került sor, Herepei János, Lászlóffy Aladár és Bálint József révén. De szólt felőle az unitárius Kelemen Lajos is a halála utáni, 1984-ben ki-adott „Művészettörténeti tanulmányok, II. kötetében,

ahol elmondta, hogy Linczegh János leányági vér sze-rinti leszármazottjai az Unitárius Egyház történetében jelentős szerepet betöltött Pákei család tagjai voltak, kiknek jóvoltából került Linczegh Naplója a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonába.

Linczegh János 1679. július 8-án, 73 éves korában fe-jezte be életét.

Linczeget városa iránt érzett szeretete és felelős-ségérzete a város legjelesebb fiai közé sorolta. Mint ki-vételes egyéniség vette ki részét a város történetének alakításából. Ha a szükség úgy kívánta, minden habo-zást félretéve – nagy erkölcsi tartással – döntött városa javára. Élete nem volt mentes egyéb tragédiáktól sem. 40 nap leforgása alatt két fiát és két lányát ragadta el a pestis, miközben ő otthonától távol, városbírói megbí-zatását teljesítette. Nagy lelkiereje enged következtet-ni, hogy ezekben a nehéz napokban is „tárgyal, kér, esedez, engedményeket csikar ki”, családja iránti ér-zéseit is alárendelve a közösségnek.

Bár a közéleti szerepléséről és irodalmi tevékeny-ségéről ismert nagy előd sírja ma már ismeretlen, de ereklyeként fennmaradt Naplója és első feleségének a kolozsvári Házsongárdi temetőben levő síremléke. He-repei Jánostól azonban tudott az is, hogy Linczegh tör-ténelmi helytállását Pergő Celesztin egy 4 felvonásos drámában örökölte meg, mely Kolozsvárt 1845-ben került bemutatásra. 1980-ban Bajor Sándor „Kolozsvár kincsei”-ben állított emléket Linczegh Jánosnak „Ba-rangolás meseországban” címen, melyről diafilmet is készítettek.

Linczegh bár nem töltött be egyházi tisztséget, vallá-sos emberként élte le életét. Alábbi 1663-ból ismert – átdolgozott – imája így hangzik:

„Mennynek, földnek hatalmas Ura és minden azok-ban lévőknek bölcs formálója – aki a Te kötésedet megtartod és ígéretedet teljesíted, hálát adok szent fel-ségednek, hogy engemet is megtartottál, gondomat vi-seltesd, érdemem feletti hivatalokba helyeztél és azok-ban kézenfogva hordoztál, kiváltképpen bíróságom tisztségében. Az idegen nemzettől megszállt városun-kat és annak szegény lakóit a nagy inségben és a ránk-törő ellenségeink gonosz cselekedetei között kegyel-mesen megtartottad. Minden testi-lelki veszedelemtől megőriztél. Dicsőség legyen Uram neked érette. Örök-ké dicsőítsétek szent neved kegyelmességéért. Nem méltó lelkem, hogy hálát adjak neked, de velem együtt a föld minden teremtménye dicsőíti és magasztatja ne-vedet – jótéteményeidért. Ha kedvet találok színed előtt és méltónak találsz az életre, segélj engem to-vábbra is. Rosszakaróimtól és ellenségeimtől óvj meg. Vezess kézenfogva a rámbízott köteleességek teljesíté-sében, hogy akaratom szerint járhaszak közbe népe-dért. A mögöttem levő időben elvégeztem pályafutáso-mat. Ezért engedd, hogy boldog reménységgel adhas-sam át lelkemet Neked, ahol örökké dicsőíthetlek Téged, az én Istenemet. Ámen.”

A fenti megemlékezés Linczegh Jánost – élete alap-ján – a nagy unitárius elődök közé sorolja, aki méltó-nak bizonyult arra, hogy lapunk, halálának 320. évfor-dulóján megemlékezzen róla.

Kelemen Miklós

Ifjúságnak

Hitszabadság

Tordán történt nagyon régen
– Emlékezzünk rája –
Országgyűlést hívatott
Erdély nagy királya.

Nem egyedül tervezte ő
Volt vele egy ember,
Kinek hitén nem győzhetett
Sem ármány, sem tenger.

Gyönyörű volt az a nap
Így regél a múltunk,
S mi az édes szabadságnak
Karjaiba hulltunk.

Béklyós lelkek milliói
Szabadokká lettek
S a szabad hitre lángolón
Fogadalmat tettek.

Emlékezzünk

Ma 1999. január 6-án, amikor megemlékezésemet írom, pontosan 431 éve annak, hogy a tordai Országgyűlés kimondta a lelkiismeret és vallásszabadság törvényét az alábbiak szerint: *„Urunk őfelsége, amint az ennek előtte való gyűléseken országával együtt végzett a religió dolgáról, azonképpen a mostanin is ezt megerősíti, hogy ti. a prédikátorok minden helyen hirdessék az evangéliumot kiki az ő értelme szerint, és a közösség ha venni akarja jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse, az ő lelke azon meg nem nyugodván; de tarthasson olyan prédikátort, akinek tanítása ő neki tetszik. És ezért senki a szuperintendensek közül, se mások a prédikátorokat meg ne bánthassák, a religióért senki ne szidalmaztassék, az előbbi konstitutiók szerint. Nem engedtetik meg senkinek, hogy a tanításért más bárkit is fogsággal vagy helyétől megfosztással fenyegetsen; mert a hit Istennek ajándéka, az hallásból leszen, mely hallás Isten igéje által vagyon.”*

Ez a határozat, mely példa nélkül áll a korabeli Európában az unitarizmus állami elismerését és az egyház megalapítását jelentette. Eleinte vallásunknak nem volt elfogadott elnevezése. Akkoriban Dávid Ferenc és hívei így írták alá kiadványaikat: „Az egy értelmű levő erdélyi eklézsiák”. Az akkori unitáriusok a legszívesebben a „keresztény” elnevezést használták, Dávid Ferenc pedig a „megfeszült Jézus szolgájának” nevezte magát.

Ugyanezen év tavaszán 1568. március 8–18. napjain a végleges döntéshozatal érdekében a fejedelem Gyulafehérvárra hívott országgyűlést, mely jelentőségével kiemelkedik az erdélyi hitviták sorából. A hitvita jegyzőkönyvét mind a két fél kiadta, Dávid Ferenc, illetve Heltai Gáspár szerkesztésében. A hitvita következményei az unitáriusok győzelmét valószínűsítik. De a Dávid Ferenc és az unitáriusok győzelmét húzza alá az a tény is, hogy a hitvitáról hazatérő püspököt – a hagyomány szerint – Kolozsvár lakossága igen nagy tisztelet-

tel és szeretettel fogadta, aki az akkori Tordai utca szegletén, egy nagy kerek körül beszédet intézett, melynek hatására az egész város unitáriussá lett. Ezt a kerek követ bárki közületek megtekintheti ha Kolozsváron jártaiban felkeresi az unitárius templomot, melynek portikusában ma is nagy kegyelettel őrzik a késői utódok. Ettől kezdve a mi vallásunk neve „kolozsvári vallás lett”! Később a latin *unus* (egy) szó után *unitárius* vallásnak nevezték el.

Ugyanebben az évben lett az óvári iskola az unitáriusoké, mely iskola a fejedelem támogatásával magas színvonalú főiskolává fejlődött, hatékonyan szolgálva az unitárius teológia fejlődését és az erdélyi és európai művelődést. Az óvári iskola első rektora maga Dávid Ferenc volt.

1568-ban Dávid Ferenc harmadszor lett püspök, ez alkalommal az Unitárius Egyházban.

Az 1569-es évben két nagyon fontos említésre méltó esemény játszódott le Erdélyben. Az első az október 20–25. között Nagyváradon megtartott hitvita. Ez azért érdekes, mert első ízben vitatkoztak a felek a fejedelem utasítására magyarul, hogy a nép is értse. A hitvita után mintegy 3000-en tértek az unitárius vallásra.

A másik jelentős esemény az, hogy ugyanebben az évben az unitáriusok tulajdonában levő nyomdában kiadják Dávid Ferenc addigi írásait nyomtatásban, továbbá Dávid Ferenc és Blandrata György közösen írt híres vitairatát.

Van mire emlékezzünk az év elején egyházunk sok megpróbáltatást megért múltjából. Az emlékezés azonban megerősít hitünkben, hogy elődeinkhez hasonlóan megtartsuk hitünket és őseinktől örökölt drága vallásunkat.

Mondjuk mi is a költővel:

Húsz millió követik.
A világ nagy tudósai
Vallják a mi hitünket,
S nap-nap után többen lesznek,
Kik követnek bennünket.

Unitárius nevemre
Ezért büszke is leszek
S egyházamért, bárhol legyek
Mindig, mindent megteszek.

(Ismeretlen költő verse)

Rázmány Hedviga

Dávid Ferenc Követője
Vagyok s leszek míg élek,
Az igazat kimondani
És követni nem félek
Mint Dávid a pásztorfiú
Legyőzte Góliátot,
Dávid Ferenc hite is majd
Meggyőzi a világot.

Már eddig is messze terjedt,
Haladott az egység hit,
Erdélytől el Indiáig

Előző cikkünkben a MUE 1994-ben kodifikált, jelenleg hatályos Szervezeti Törvényének (SzTv) szerkezeti felépítését és preambuláját mutattuk be. Most rátérünk az 1. Rész „Általános rendelkezések” és a kapcsolódó tudnivalók ismertetésére.

A MUE hivatalos megnevezése: **Magyarországi Unitárius Egyház**, székhelye: Budapest, Nagy Ignác u. 2-4., képviselője a püspök és a főgondnok (együttesen vagy külön-külön). Ezeket az adatokat tükrözi a jogszerű bejegyzés is; az 1990. évi IV. törvény megjelenését követően a MUE-t a fővárosi bíróság 1990. július 3-án 6. Pk. 63355 szám alatt vette nyilvántartásba. A fentebb említett székhely gyakorlatilag **egyházi központ**: püspökség a kapcsolódó intézményekkel (könyvtár, levéltár, imaterem, irodák, gondnokság, könyvesbolt, vendégszobák, szolgálati lakások stb.) és sajátosság, hogy egyazon épületben található a hazai unitáriusok főtemploma, valamint a Budapesti Unitárius Egyházközség lelkeszi hivatala is.

A SzTv leszögezi, hogy a Magyar Állam és a Magyarországi Unitárius Egyház viszonyát az ország alkotmánya szabályozza; az egyház törvényei az Alkotmánnyal és az állami törvényekkel nem állhatnak ellentétben. Az Egyház szervezete, élete és működése egyébként az **autonómia** elvén nyugszik, ami mind belföldi, mind külföldi relációban önigazgatási (önkormányzati) függetlenséget jelent politikai és gazdálkodási értelemben egyaránt. Más szóval: a MUE maga alkotja belső törvényeit és rendszabályait, továbbá ezeket saját egyházi hatóságai révén érvényesíti. Az egyházi hatóságok első fokon **egyházközségi** szervek, másodfokon **egyetemes** egyházi hatóságok. Utóbbiak: az Egyházi Főtanács, a Zsinati Főtanács, az Egyházi Képviselő Tanács és az Elnökség. Az egyházi törvények értelmezésére, módosítására, eltörlésére a Főtanács, kivételesen az Egyházi Képviselő Tanács jogosult.

A MUE **önálló jogi személy**, egyházközségei és intézményei a Főtanács döntése alapján válhatnak jogi személyekké. Megjegyzendő, hogy az ország valamennyi egyházközsége közvetlenül tartozik a budapesti székhelyű egyházi központhoz, vagyis közbelső hierarchikus-területi tagolódás (egyházkör, esperesség) jelenleg nincs, ami a trianoni-történelmi háttérrel, szörványhelyezettel, a hívek és a papság kis létszámával magyarázható.

Az egyházon belül a testületekben a **demokratizmus** elve jellemző. A testületekben érvényes határozathozatalhoz az összes tagok felének jelenléte, ezen belül a jelenlevő egyháztagok legalább 50%-a plusz 1 fő szavazata szükséges. Az egyszerű többség főszabálya alól csak ritka kivétellel a minősített többség, vagyis, amikor a SzTv különleges esetekre kétharmados arányt ír elő.

Ami a **tisztségviselést** illeti, az irányító tisztségviselők lelkeszi és világi párhuzamossága, együttes jelenléte minden fokozaton megfigyelhető. Egyházi tisztséget elvileg bármely egyháztag betölthet, a törvény csak három kizáró okot fogalmaz meg. Eszerint nem lehet egyházi tisztségviselő az:

- a) aki magatartásával az egyházi és valláserkölcsei életet veszélyezteti;
- b) akit államellenes vagy köztörvényes bűncselekmény miatt a bíróság szabadságvesztésre ítélt – a szabadságvesztés tartama alatt.

Annak az egyháztagnak, aki egyházi tisztségében hosszú időn keresztül kiemelkedő tevékenységet fejtett ki, **örökös tisztségviselő** cím adományozható. Az örökös tisztségviselő teljes jogú tagja annak a testületnek, amely neki ezt a címet – az Egyházi Képviselő Tanács jóváhagyásával – adományozta.

Az örökös tisztségviselők száma nem haladhatja meg a testület rendes tisztségviselőinek egyharmadát.

Dr. Lőrincz Ernő
egyházi főtanácsos,
az állam- és jogtudomány kandidátusa

* * *

A folyó tanévben is elhangzottak az unitárius egyházjogi előadások a „Károli Gáspár” Református Egyetemen, valamint az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. Az előadásokat dr. Lőrincz Ernő, cikksorozatunk szerzője tartotta meg.

Beszámoló az EKT üléséről

Egyházi Képviselő Tanácsunk legutóbb, 1998. december 5-én tartott ülést, a Nagy Ignác utcai egyházi központban.

A résztvevők meghallgatták **Bencze Márton** püspök részletes beszámolóját az elmúlt időszak püspöki tevékenységéről. Ebből kitűnt, hogy főpásztorunk milyen sok helyen képviselte egyházunkat: ökumenikus rendezvényeken, állami szervekkel való megbeszéléseken. Egyházunk sikeres teológiai konferenciát rendezett 1998 novemberében, valamint a kolozsvári püspök és teológiai tanárok bevonásával **Miklósi-Vári Katalin** jó eredménnyel tette le lelkeszképesítő vizsgáját.

Ezután **dr. Murvay Sámuel** főgondnok olvasta fel főgondnoki jelentését, részletesen beszámolva arról a lelkiismeretes munkáról, melyet egyházunk világi vezetője tesz, rendszeresen feljárva Egerből, az egyházi ingatlanok rendezési ügyében. Főgondnokunk második beszámolója egyház ingatlankérdésével foglalkozott, és annak a reményének adott hangot, hogy hamarosan rendeződik ez az ügy is, ha meg tudunk egyezni a NKÖM illetékes vezetőivel.

Az EKT sok hozzászólás, kiegészítés után elfogadta a jelentéseket. Emellett határozatban rögzítette, hogy – amennyiben változik az egyházak besorolása – elfogadjuk a „történelmi kis egyház”-ak közé sorolást.

Az EKT fájdalommal adózott **Bajor János**, szeretett debreceni lelkeszünk és **dr. László Gyula** professzor köztiszteletben állt unitárius, főtanácsai tag emlékének.

Az ülésen **Mikó István** főgondnokhelyettes a főgondnok és a maga nevében bejelentette, hogy a megváltozott körülményekre való tekintettel, mind a ketten úgy döntöttek, hogy a ciklus hátralévő részére, még két évre tovább viszik az egyház világi vezetői tisztségét.

Szi

Svédországi levél egy könyvről

Szalai András: *más Jézus más Lélek más Evangélium*

Keresztény testvéreim, unitáriusok!

Mit bántok azon, hogy bizonyos Szalai András írt egy könyvet*, amelyben azt állítja rólatok: nem vagytok keresztények? Eddig talán azért voltatok keresztények, mert valaki, egy másik Szalai András, egy másik könyvben azt állította rólatok, hogy azok vagytok? Nem azért voltatok-e eddig is keresztények, mert a kereszténység szellemi-eszmei alapját alkotó Biblia volt a szentírásotok; nem azért voltatok-e eddig is keresztények, mert Jézus tanítását hirdettétek, és amennyire emberileg tudtátok, követtétek is; nem azért voltatok-e eddig is keresztények, mert öt évszázadon át keresztény templomokat építettek, keresztény iskolákat alapítottatok, köztük olyan nagy hírű kollégiumokat, mint a kolozsvári vagy a székelykeresztúri; nem azért voltatok-e eddig is keresztények, mert annak tartottátok magatokat s akként viselkedtetek?

Hát ki az a Szalai András, hogy ő mondja meg nektek és a világnak, hogy keresztények vagytok-e vagy sem? Kicsoda ő, hogy kiutasíthat, kiűzhet, kitagadhat, kirekeszthet titeket a kereszténységből? Nála vannak-e az egyetemes kereszténység kulcsai, mint Szent Péternél a mennyország kulcsai a népmesékben, s ő ereszti-e be oda azokat, akiket ő erre érdemeseknek gondol? Érdemes-e ő maga a keresztény névre, bármely felekezethez tartozzék is, ha Jézust követő, magukat a keresztény közösséghez tartozónak valló embereket egy tollvonással (három és fél könyvnyi szöveggel) kiiktat a kereszténységből? Gondoljátok meg és aszerint ítéljétek meg Szalai András szavait: kevésbé magyarok-e a csángók attól, hogy a bukaresti római katolikus érsek azt mondja róluk: nem magyarok? Hát Robu érsek határozza-e meg, kik a magyarok és kik nem?

És aztán nézzétek meg, minek az alapján mondja Szalai András, hogy ti, unitáriusok, nem vagytok keresztények? Annak az alapján, hogy a hitvallásotok egyik-másik vonatkozásban nem ugyanazt tanítja, mint az övé. Így tett a Komintern is (néhány talán még emlékeznek rá, hogy mi volt az): kizárta a nemzetközi munkásmozgalomból azokat, akiknek nézetei egyik-másik vonatkozásban nem egyeztek a szovjet kommunista pártéval. Nem ugyanerre a srófa jár-e Szalai András gondolkodása is? Azok a reformáció folyamataiban keletkezett egyházak, melyeknek híveivel, prédikátoraival több mint négy évszázada együtt álltatok ki az egyetemes egyház megújításáért, és az az egyház, amelynek akkori hatalmasai mindnyájatokat együtt igyekeztek elhallgattatni, azok mind keresztények Szalai András szerint, csak ti nem vagytok azok.

Szalai András kirekesztő ítéleténél azonban többet kell mondania számotokra annak a ténynek, hogy néhai Antall József miniszterelnök, katolikus ember, történelmi egyháznak ismert el benneteket Magyarországon. Ha nem ezt tette volna, Trianont érvényesí-

tette volna visszamenőleg egész ezeréves magyar történetünkre.

Hasonlóképpen többet kell mondania annak a ténynek, hogy Tökés László és Tempfli József nagyváradi püspökök, Csiha Kálmán és Mózes Árpád kolozsvári püspökök szerint keresztények vagytok; annyira azok vagytok, hogy mindezek a katolikus, református, evangélikus püspökök nemrégén tiveletek együtt ott voltak Tordán, tiveletek együtt ünnepelevén meg a vallásszabadság Európában első törvénybe iktatásának négy és egynegyed százados évfordulóját; annyira azok vagytok, hogy mindezek a katolikus, református, evangélikus püspökök és híveik a ti kolozsvári püspökökkel és híveivel együtt nevezik és tartják magukat a mai Erdély történelmi magyar egyházainak, együtt küzdenek jogaikért, együtt szolgálják népük fennmaradását, s nyilvánvalóan nem mondják és nem is gondolják, hogy az egyik közülük nem keresztény.

Nem vizsgáltuk meg azonban közelebbről, minek alapján állítja Szalai András, hogy ti nem vagytok keresztények. Nos hát, hitvallásotok ama dogmatikai különbsége alapján, amit ti úgy szoktatok összefoglalni, hogy „egy az Isten”; hogy Jézust nem tartjátok az istenség részének, a fiút nem tartjátok egy személynek az ő atyjával, benne a mindnyájunk menygyeje atyja akarátát mindedig a legteljesebben értő és legtisztábban kifejező embert látjátok; az Úr szent lelkét, amely eltöltötte Jézust, majd az apostolokat, sőt jó esetben bennünket is eltölthet, egyfajta működésnek tartjátok, nem személynek, aki vagy ami ugyanakkor része az istenségnek; röviden szólva, hogy nem hisztek a Szentháromságban. Rosszallással állapítja meg Szalai, hogy ezt az „emberi értelemre” hivatkozva teszitek; úgy látszik, azt hiszi az értelem az ördögtől való. Ti higgyétek csak továbbra is azt, hogy a teremő Istentől való, hogy az ő ajándéka, és pedig valószínűleg a legnagyobb és legszebb ajándéka, s aszerint becsüljétek és használjátok. És figyeljétek fel rá, hogy miközben a ti józan ésszel konstruált istenség-képeteket kárhóztatja (és összekeveri az univerzalisták istenség-képével, amire majd még visszatérek), Szalai András sem tesz mást, mint hogy egy másik, szintén józan ésszel konstruált istenség-képet abszolutizál, az abban való hitet tekintvén a kereszténység feltételének.

De hát vajon nem az-e ténylegesen? Legyetek egészen nyugodtak afelől, hogy nem. Kétségtelen, hogy lehet azt mondani: mi kizárólag azokat tekintjük keresztényeknek, akik hiszik és vallják a Szentháromságot; – ezt mondja például Szalai András. De éppúgy azt is lehet mondani: keresztények azok, akik az ismert, két részből, Ó- és Újszövetségből álló Bibliát tekintik szentírásuknak, az abban foglalt kijelentés elemeiből alkotják meg istenség-képüket és építik fel hitüket, a názáreti Jézus követőinek vallják magukat, és igyekeznek az ő tanításai szerint élni; – ezt mondja például minden vallástör-

ténész, minden elfogulatlan vallásfilozófus, vallás-szociológus, ebben az értelemben használja a fogalmat a Szalai András-féle dogmatikusokon kívül mindenki. Ebben az utóbbi meghatározásban befogadás van, az előbbiben kirekesztés; ítéljétek meg ti magatok, melyik a keresztényibb, nem a Szalai-féle, hanem a jézusi értelemben. „Zsidó az, akiről én azt mondom” – jelentette ki az aktív, a második világháború előtti és alatti fasizmus egyik vezéralakja. „Keresztény az, akiről én azt mondom” – jelentik ki a Szalai Andrások. Itéljétek meg ti magatok, van-e lényeges különbség a két kijelentés között, és örüljétek neki, hogy már nem a máglyák és a gázkamrák korában élünk.

Örüljétek azonban óvatosan, mert Husz János és Szervét Mihály máglyája messze van ugyan az időben, de a gázkamrák még egyéni emlékezetünk körében vannak, így hát arra is emlékszünk, hogy 1944-ben magyar embereket vittek a gázkamrába azért, mert valakik azt mondták róluk, hogy nem keresztények. A székely szombatosokról beszélek, akiket ugyanúgy deportáltak, mint a zsidókat; akiket ugyanúgy próbáltak menteni igaz keresztények, helybeli katolikusok és unitáriusok, mint a zsidókat; s akiknek legutolsó fészket, Bözödújfalut, csak a minap süllyesztette egy mesterséges tó fenekére Ceaușescu diktatúrája. És értsétek meg pontosan, milyen értelemben beszélek róluk: nem azt mondom, hogy székely származású magyarokat nagyobb bűn volt gázkamrába vinni, mint a zsidó származásúakat, hiszen egyforma bűn volt, hanem a példájukkal azt bizonyítom, hogy nemcsak a származásukért, hanem a hitvallásukért is vittek halálba embereket a mi időnkben és a mi tájainkon. Ezért tehát a Szalai András-féle kirekesztés nem csupán egyszerű ostobaság: *életveszélyes* ostobaság is.

Még azt nem bizonyítottam, hogy miért *egyszerű* ostobaság. Nos hát azért, unitárius és nem unitárius keresztény testvéreim, mert abból indul ki, hogy a mindenható, az örök, a végtelen Isten a maga teljességében felfogható emberi ésszel (*nota bene*: a végtelen a végessel), hogy megismerhető és leírható, egy füzetkényi kérdésbe és válaszba vagy akár sok vaskos kötetnyi traktátusba foglalható az ő természetrajza, éspedig tévedhetetlenül. Ma már tudjuk, hogy az amőba természetrajza sem ismerhető meg teljes mélységig, mert azt sem tudjuk, hol a teljes mélység határa – de vannak köztünk, akik azzal kérkednek, hogy ők mindent tudnak Istenről. Ilyen kevésre becsülik ezek Istent. Olvasták azonban az evangéliumokban, hogy alázatosnak lenni erény, és ezért alázatosságba burkolják szemtelen gögjüket: azt mondják, a kijelentésből vannak ennyire pontos ismereteik Isten felől. De ahány felekezet, ahány teológiai irányzat egy hitágazaton belül, annyiféle értelmezése és magyarázata a kijelentésnek az egyébként oly rossz szemmel nézett józan ésszel; tehát vagy a kijelentés nem egyértelmű, sőt zagyva (ezt a feltételezést vessük el mint nem keresztényit), vagy az értelmezések nem kizárólagos, nem száz százalékos érvényűek. Az ellentmondást minden teológus azzal oldja fel, hogy őrajta kívül minden más teológus téved, rosszul értelmez, nem veszi figyelembe ezt vagy amazt a bibliai verset, legutolsó esetben

hibás fordításban olvasta a szentírást – például Szalai András is szó szerint azt írja, hogy „az unitárius egyház kezdetben a Biblia hibás fordításának betű szerinti értelmezése miatt tévedt el.”

Ilyen kevésre becsülik ezek a kijelentést. Ilyen gyenge lábon állónak vélik, ilyen bizonytalannak, ilyen többféleképpen megfejthető keresztretjtvénynek, mely megfejtések közül csak az övék a helyes; ilyen kétszínű sáfárai ők a kijelentésnek, melyet ott értelmeznek ők maguk is szó szerint, ahol csak tetszik nekik, s ott kárhoztatják a szó szerinti értelmezést, ahol ez az ő értelmezésüknek ellentmond. Így csúrik és csavarják, így szorítják emberi ésszel létrehozott logikai konstrukciókba mindazt, ami a szentírásokból az isteni valóságra nézve kiolvasható, hogy aztán kiátkozzák azokat, mint Luther Márton az akkor éppen regnáló pápa, akik más konstrukciót állítanak fel. Ahelyett, hogy mindnyájan így imádkoznának: „Uram, gyarló és kevés az én értelmem a Te örök és végtelen valóságod átlátására, a Te igazságaid teljességének megismerésére. Engedd meg nekem, hogy minél többet megláthassak a Te valóságodból, minél mélyebben behatolhassak a Te igazságaidba, s őrizd meg engem attól, hogy ostobán és felfuvalkodottan azt higgyem: csakis az a Te valóságod, csakis azok a Te igazságaid, amit nekem mindebből megsejtenem engedél. És különösen kérlek, őrizd meg attól, hogy megvessem vagy gyűlöljem, üldözsem vagy kitagadjam a Te népedből azokat a felebarátaimat, akiknek elméjébe Te a Te igazságaidnak más morzsáit engedted hullni.”

Az imént, különféle keresztény felekezetek és hitágazatok teológusairól szólnán, az unitáriusok kirekesztésén való megbotránkozásomban talán túlmenem az igazságosság határán az iróniával. Ennek a vétke szálljon annak a fejére, aki megbotránkoztatott: én a magam részéről megkövetem azokat, akikhez nem voltam igazságos. És kijelentem, hogy érthetőnek, sőt szükségesnek tartom a különféle szentírást-értelmezések, dogmatikai rendszerek s ezeken alapuló hitvallások megjelenését. Ez arra a szüntelen emberi igyekezetünkre vall, hogy keressük Istent, hogy próbálunk közelebb jutni hozzá – akár úgy is, hogy értelmezéseinkkel és hitvallásainkkal őt hozzuk közelebb magunkhoz. És az ily módon keletkezett dogmatikai rendszerekre egyházakat lehet építeni, mint ahogy millióan és millióan hittünk s hiszünk is; meg lehet halni értük, mint ahogy meghaltak az arénákba hurcolt öskeresztények, a máglyára hurcolt Husz Jánosok, Szervét Mihályok, a Déva várának pincebörtönébe zárt Dávid Ferenc; üdvözülni lehet általuk, üdvösségnek tekintve a hitünkben való megnyugvást és azt a meggyőződést, hogy Isten tud rólunk, szeret minket, gondunkat viseli, velünk van. Mindezt lehet. Egyet nem lehet, mert ez ellentmond minden emberi értelemnek, minden erkölcsnek, minden jézusi tanításnak: azt állítani, hogy egyedüli birtokosai vagyunk az igazságnak, rajtunk kívül mindenki téved, s mi határozzuk meg, kicsoda hiszi „helyesen” és ki nem az örök és végtelen Istent.

Mindezen túl, unitárius testvéreim, vagy talán pontosabban mindezen innen, van egy történelmi és kulturális értelmezése is annak a fogalomnak, hogy ke-

resztény. Ez az értelmezés fentebb már szóba került: ez az, amelyet szembeállítottam a Szalai András-féle dogmatikus értelmezéssel. És ez az, amely mellett, hogy belső lényege szerint keresztényibb (jézusibb), sokkalta általánosabb is a Szalai-félénél. Ebben az értelmezésben a keresztény ellentéte régen az volt, hogy pogány, ma az, hogy ateista vagy hogy egy másik világvallás híve.

Mármost kérdelem én, nem töletek, hanem Szalai Andrásról, hogy mi volt Bartók Béla, akinek tudatosan választott vallása volt az unitárius. Bartók Béla nem volt keresztény? Hát akkor mi volt? Vagy mi volt a régész-történész László Gyula, aki unitáriusnak született, életében az volt, halálában az maradt. László Gyula nem volt keresztény? Hát akkor mi volt?

Európában, különösen a keleti-délkeleti részeken, mint még előbb a délnyugatiakon, századokon át óriási politikai és társadalmi jelentősége volt annak, hogy keresztény-e valaki vagy sem. Ti, unitárius magyarok, századokon át jelentékeny erkölcsi-lelkiismereti áldozatot hoztatok azért, hogy a keresztény közösség tagjainak neveztessetek: gyermekeiteket az Atya, a Fiú és a Szentlélek Isten nevében kereszteltétek, mivel a ti keresztény testvéreitek ezt kérték, ezt várták el tőletek – s ti engedtetek. Nekik elég volt egy őszintétlen pillanat, néhány őszintétlen szó a ti részletekről ahhoz, hogy az akkor meghatározó dogmatikus értelmezés szerint *is* kereszténynek tartsanak benneteket, hiszen tudták, hogy *amúgy* azok vagytok; ha nem tudták volna, nem mentek volna bele efféle ravasz megkerülésébe azoknak a zsinati határozatoknak, amelyek kizárták a dogmatikusan értelmezett kereszténység köréből az általánosan értelmezett kereszténység körében mindig is jelen lévő arianus-antitrinitárius gondolatok elfogadóit. Nekik is fontos volt, hogy kereszténynek neveztessetek, nektek is az volt; ezért kacsintottatok össze egymással a zsinatok, a teológusok, az inkvizitorok, a főpapok, a farizeusok háta mögött okosan, mint a kígyók és szelíden, mint a galambok, bölcsen, mint Bethlen Gábor, némiképp talmudista módon, némiképp balkánian, s mindenképp bizonyítván, mégpedig közösen, hogy az egyházi dogmák a társadalmi gyakorlatban egyszerű konvenciók.

Tartott pedig ez századunk első harmadáig, amikor is úgy gondoltatok, hogy nincs többé szükség erre az őszintétlen gesztusra. Ha Szalai András sommás megállapítását tekintem irányadónak, hogy tudniillik nem vagytok keresztények, akkor azt kell hinnem, hogy elsiettétek a dolgot.

De miért tekintsem én és miért tekintsétek ti irányadónak az ő megállapítását? Mi adja Szalai András és az ő ítélete erkölcsi vagy szakmai hitelét? Hiszen gátlástalanul csúsztat, például amikor azt mondja rólatok, hogy nem vagytok tagjai egyetlen ökumenikus szervezetnek sem, holott azt kellene mondania: a jelenkori ökumenikus szervezetek többsége nem jézusi, hanem dogmatikai alapon áll, és nem fogad be. Zörgettetek, s nem nyitattok meg nektek. Vajon elhallgatja-e Szalai ezt vagy egyszerűen nem tudja? Csúsztat akkor is, amikor összemos titeket az angolszász univerzalistákkal, talán amiatt, hogy velük való testvéri jó viszonyotok meglehetősen

ismert. A testvéri viszony azonban nem azonosság, még ikertestvérek esetében sem. Vajon érzékeli-e a különbséget Szalai András? Talán igen, hiszen azt írja: „az angolszász unitarizmus más irányzatot képvisel” (46. old.), a továbbiakban azonban nem világos, hogy kikkel vitatkozik, veletek-e vagy az angolszászokkal vagy mindkettőtökkel. Nem világos az sem, hogy ismer-e elég jól benneteket, miközben ítélkezik fölöttetek; járt-e köztetek, végigült-e egy-két unitárius istentiszteletet, hallott-e Erdő János-féle, bibliai alapú unitárius teológiáról. Nem valószínű, sőt valószínű, hogy nem. Könyvének tanúsága szerint csak annyit tud rólatok, amennyit – mint ezt gazdagnak tűnő bibliográfiája is elárulja – két (azaz kettő darab) könyvből olvasott: egy angol nyelvű kompendiumból s egy német kézikönyvből, mely utóbbit egyébként a könyvéhez felhasznált általános művek között is felsorolja mint *kritikai szakirodalmat*.

Ez az alaposság és átgondoltság és szakszerűség és kiterjedt ismeret jellemző egész könyvére; ennek egyik beszédes példája az, hogy titeket, a reformáció idején és annak folyamatában magyar földön született felekezetet és egyházat, magyar protestáns történelmi egyházat tehát, egy sorban és egy ideológiai kalap alatt tárgyal tíz másik olyan vallási közösséggel, amelyek a múlt század végén vagy századunkban álltak fel a világ más-más pontjain, s szinte csak napjainkban „gyűrűztek be” a Kárpát-medencei magyar társadalmakba; amelyek ellen védekezést ajánl, és e védekezéshez szakmai (teológiai) tanácsokat ad. Egyébként és továbbá és végül jellemző rá, hogy ezek között *nem* tárgyal legalább két olyan, a mai Magyarországon is működő vallási közösséget, amelyektől – támogatottságuk, létszámuk, külföldi kapcsolataik és egyéb okán – egy óvatos duhajnak tartania kell, mert esetleg visszaüthetnek.

Ti ne üssetek vissza, ezzel is bizonyítván, hogy keresztények vagytok. Legyetek és maradjatok a Biblia, az Ó- és Újszövetség, a názáreti Jézus tanításai alapján keresztények, úgy értelmezvén ezeket a tanításokat, ahogyan vértanúk Dávid Ferenc tette, vagy ahogyan ti külön-külön, egyénenként teszitek, aszerint az egyéni hit vagy sejtelem vagy reménység szerint, amit Isten ad külön-külön minden embernek. Becsüljétek meg ötödfél évszázados létetek alatt létrehozott kulturális értékeiteket, szerezzétek vissza iskoláitokat, és ápoljátok hagyományaitokat, melyek a magyar kereszténység közös hagyományai, ahogyan például a matyó népviselet is a magyarság közös néprajzi hagyománya, noha nem mindannyian járunk matyó népviseletben.

És mielőtt elfelejtenétek Szalai Andrást, bocsássatok meg neki, mert nem tudja, mit cselekszik: valami ártó szellem sugallhatta neki azt a téveszmét, hogy van manapság elég magyar keresztény ahhoz, hogy hatvan-hetvenezret – ennyire teszi a létszámotokat – büntetlenül, lelkiismeretfurdalás nélkül kitudhasson közülük.

Veress Zoltán

*a Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek
Közössége felügyelője, református vallású*

„... én protestáns vagyok. Mint ilyen,
szabadelvű, és jóindulatú
minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Közös jubileum

Tizedik évfolyamához érkezett az a reformáció-ünnepség, amelyet Mátészalkán a helyi és a beregi MDF szervezete, valamint a Magyar Protestáns Közművelődési Egyesület vásárosnaményi szervezete a Kelet-Magyarországi

A szabadelvű protestáns kör vezetősége
Csíha Kálmán kolozsvári református püspökkel a reformáció
jubileumi ünnepségén Mátészalkán.

Szabadelvű Protestáns Kör indított útjára. Az első években főként a szabadelvű protestáns kör tagjai szolgáltak a műsorban (Nyitrai Levente unitárius lelkész, Néző László, Felhős Szabolcs, Ószabó István, Oláh Sándor). A mátészalkai Ádám Jenő kórus az első perctől állandó résztvevő volt Csányi Ottó vezényletével. Veretes unitárius dalsokoruk kazettán is megjelent. A mostani jubileumi műsorban is színvonalas előadásban hallhattunk válogatást unitárius énekekből. Az ünnepi szónokok mindig *Istenben* való bizonyosságról szóltak, és a haza és a nemzeti tudat erősítését sürgették.

A reformáció a számvetés ünnepe, mivel az örök reformáció szellemében folyamatosan számot kell vetnünk. Csíha Kálmán kolozsvári református püspök úr volt az ünnepi szónok. Mátészalka monográfiájával és a Partium folyóirat számaival térhetett haza.

A szabadelvű protestáns kör négyfős vezetőségi delegációval vett részt a jubileumi ünnepségen. Felhős Szabolcs körü titkár hangsúlyozta, hogy a reformáció a számvetés ünnepe is. Tisztában kell lennünk küldetésünkkel, s azzal a felismeréssel, hogy *Isten* egyetemes értéke a hit, a kultúra és a tudomány.

Wass Albert: A bujdosó imája

(Wass Albert: *A bujdosó imája.*
Összegyűjtött versek. Püski, Bp. 1998)

Ismét Dr. Püski Sándor, az amerikai magyarság könyvkiadója volt a legfűgőbb: a Maros-Szamos vidékéről indult, majd Floridába emigrált, választói születésű Czegei Wass Albert (1908–1998) gyűjteményes kötetét már tavaly, a szerző halála évében megjelentette. A kötet lapjairól sokat szenvedett, koravén költő-szempár tekint ránk, akit tehetsége fiatalon az Erdélyi Szépművészeti Céh tagjai közé emelt, s aki már erdélyi életében is hajlamos volt a pesszimizmusra, profétikus jövőbelátásra. '45 utáni hontalansága, bujdosó-élete pedig törvényszerűen váltotta ki belőle azt a hívő egzisztencialista gondolkodó-alapállást, mely egész, emigrációban írt művét meghatározza. A végletekig puritán, napról-napra a lelke legmélyéig átélte, mégsem pietisztikus istenhite a legtisztább unitarizmus: a végletekig szabadelvű, csupán Istenre és az előtte álló, pörére vetkőztetett Emberre tekint, és ebben az Ecce homo pózban próbálja értelmezni életét, hivatását. Wass Albert szemében e két fogalom szerves egységet alkotott, ezért vádolta verseiben (*Nagypénteki sirató*, *A bujdosó imája*, *Ki a magyar?*) és a kötet végén közölt monodrámban (*Százéves dal az ismeretlen bujdosóról*) hazáját, aki megtagadta (mert meg kellett tagadnia) szent keresztény és emberi hivatását: azt, hogy otthona legyen minden magyarnak, bárhová is sodorja őket a Sors szele.

A költő életműve terjedelmére nézve ugyan csekélynek tűnhet, gondolati mélysége, erkölcsi tisztasága és művészi értéke révén mégis a magyar irodalom jelentős fejezete. Ne hiányozzék könyvespolcunkról!

Tóth Zoltán

Wass Albert

Hontalanság hitvallása

Hontalan vagyok,
mert vallom, hogy a gondolat szabad,
mert hazám ott van a Kárpátok alatt
és népem a magyar.

Hontalan vagyok,
mert hirdetem, hogy testvér minden ember
s hogy egymásra kell, leljen végre egyszer
mindenki, aki jót akar.

Hontalan vagyok
mert hiszek jóban, igazban, szépben.
Minden vallásban és minden népben
és Istenben, kié a diadal.

Hontalan vagyok
de vallom rendületlenül, hogy ő az út s az élet
és maradok ez úton, míg csak élek
töretlen hittel ember és magyar.

1947.

Kultúrák találkozása

A Kárpát-medence – persze lehet, hogy csak számunkra, és csak azért, mert ez a mi otthonunk – egyik legvarázslatosabb vidéke a világnak. Eleink előindultak szinte a földgömb túlsó oldaláról, átszelték Ázsiát, azért, hogy itt telepedjenek le. (Mondja az egyik elmélet. Egy másik elmélet szerint a Kárpát-medence az őshazánk.) Itt, Európa közepén, az indo-európai népek tengerében (az indo-európai nyelv mint olyan, soha nem létezett, így hát voltaképpen miből is erednek ezek a nyelvek?), egy olyan nyelvet és kultúrát hozva magukkal (vagy megteremtve azt az idők távoli múltjában; nem tudunk róla, de lehet, hogy ősemlékezetünkben megvan; valahol nagyon-nagyon mélyen a lelkünkben vagy vérünkben ott csordogáló legapróbb összetevőben; na meg a régészeti feltárások árulkodhatnak azok számára, akik azon felül, hogy értik a régészet nyelvét, még hajlandók is odafigyelni), – egy olyan kultúrát tehát, amelyik kiemelkedik ebből a tengerből: más. A nyelv nem indo-európai, a kultúra pedig a lovas népek kultúrája, szemben az úgynevezett parti népekével.

Nem lehetett ez azért elhanyagolandó, hiszen a „civilizált” Európa elődeinktől vett át sok olyan dolgot, ami manapság már senkinek eszébe sem jut. Pedig őseink nem használtak nehéz, drága illatszereket – nem volt rá szükségük: mosdottak. Sőt, egyszerű hajviseletük arra vall, hogy még haját is mostak rendszeresen és fésűlködtek. Nomád nép lévén hogyan oldották ezt meg? Lehet, hogy tőlük ered a zuhany? A mai kabát és nadrág típusa is tőlük ered, ugyanúgy, mint a fehérnemű viselete.

Sajnálatos módon az akkori Európa, úgy tűnik, nem igazán értékelte a másságot, így hát eleink, akik – talán életmódjuknál fogva is – rugalmasabbnak tűnnek, megpróbálták alkalmazkodni. Helyes volt-e avagy sem, ki tudná ezt objektíven megítélni? Lényeg az, hogy úgy döntöttek, alkalmazkodniuk kell a környező népekhez.

Ezen a ponton fölmerült rögtön a következő probléma: ha már alkalmazkodunk, akkor itt volt a kétféle kultúrkör, amelyek közül választani kellett. A Kárpát-medence ugyanis a nyugat- és a kelet-európai, illetve balkáni, azaz a katolikus és a pravoszláv kultúrkörök találkozása. Visszatekintve az államalapításunk előtti idősakra, úgy tűnik a választás nem volt könnyű. Első királyunk apja, Géza fejedelem, nem lehetett ingyélésre méltó helyzetben, hiszen ő volt az, aki végül is magára vállalta a választás ódiumát: Nyugat-Európa és a katolicizmus mellett döntött. Hogy helyes volt-e a döntése? Ő biztosan legjobb meggyőződése szerint cselekedett: azt akarta, hogy a magyar nép megmaradjon Európa közepén. És **akkor – erre – ő –** ezt találta a legmegfelelőbb megoldásnak.

Letelepeltünk tehát a Kárpát-medencében, alkalmazkodtunk a nyugat-európai kultúrkörhöz, és megmaradtunk. Évszázadokon keresztül a magyarok lakta terület volt az, ahol az idegenek a legszívesebben telepedtek le, itt fogadták be őket a legtermészetesebb módon; nem a véletlen műve volt, hogy 1568-ban, a tordai országgyűlésen törvénybe iktatták a vallásszabadságot a bevett vallások rendszerében.

Nyugat-Európa hasonló döntéssel még várt kétszáz évet.

A kultúrákat, amelyeket ezek a népek hoztak magukkal, a magyarok megszemléltek és lehet, hogy ami jónak, alkalmasnak tűnt belőle azt át is vették. Lehet, hogy tették ezt pusztán tudásszomjából, lehet, hogy egy hiányt próbáltak pótolni: valamivel be kellett tölteni azt az űrt, amely a régi ősmagyar hitvilág helyén maradt, azon hitvilág helyén, amelyet államalapítónk tüzzel-vassal megsemmisített. Csakhogy az űr ma is létezik, és fájdalmasan tátong. Lehet, hogy az új eredetelméletek között keresendő az írás?

A magyarság írástudó nép volt, olyannyira, hogy a papság is eleinte azt az írásmódot használta. De idővel rájöttek, hogy meg kell szüntetni „a 'pogány' vallásra emlékeztető és visszavágódást”. A papok állásukat veszítették ha ezt az írást tovább használták és tanították, aki pedig ilyen szövegeket beszolgáltatót, az magas pénzjutalmat kapott. A beszolgáltatót tárgyakat, írásokat természetesen megsemmisítették.

Pedig csodálatos univerzum tárult volna föl a mai civilizált világ számára: ők tudták, melyik növény mire való; tudták, hogy a gonoszt részben elűzi a tisztálkodás; honfoglaláskori temetőkből előkerült koponyák pedig azt jelzik, hogy koponyalékeléssel is foglalkoztak. Még acélból és ezüsből készült finoman kidolgozott koponyalékelő kés is előkerült. És ezeket nem őrizték féltékenyen: mind leírták és megosztották volna másokkal is szívesen, ha egyáltalán megtarthatták volna.

Félreértés ne essék: **nem** visszatérni szeretnék az ősi vallásra, de **ismerni**, tudni szeretném, hogy milyen volt. „Kincsrő mágus elleni tanúvallomásaiban Musna Jakab tövisi jobbágy kijelentette, hogy látta a vádlottat a tövisi hegyoldalban az ég felé kitért karokkal imádkozni. Mikor megkérdezték tőle, hogy kihez imádkozik, a pogány vagy a keresztény istenhez, azt válaszolta, hogy **nincs a kettő között különbség.**” (Forray Zoltán Tamás)

Most akkor lehet, hogy nem jól hangzik a kérdés, de óhatatlanul fölmerül bennem: pogány volt-e Kincsrő (és társai), vagy évszázadokkal megelőzte(-ték) korát(korukat)? Hiszen feleletében a ma hirdett ökömenizmus fogalmazódik meg. Az, hogy az erő, amelynek hatalmában mi és egész világunk él **egy**, nevezhetjük bárhogyan és bárminek.

Ki vagy mi volt hát a Magyarok Istene? Kínzó a kérdés, mert nincsen rá felelet. Valahol elveszett a történelem útvesztőiben; valahol megfojtották: lehet, hogy mi magunk, lehet, hogy idegenek, de sajnos biztos az, hogy minimum segédkezet azért nyújtottunk hozzá.

Teltek-múltak a századok, és annyira alkalmazkodtunk a nyugat-európai kultúrához, hogy már a magyar nyelv sem volt hivatalos – Magyarországon, magyar fejedelmek alatt. Am úgy tűnik, a mi édes anyanyelvünk olyan élőlény, amely nem hagyja magát csak úgy, egyszerűen eltüntetni; ezt is túlélte, és a XX. század már egy megújult, megszépült, megtisztult nyelvet örökölt.

Aztán jött az első világháború: amikor véget ért, magyarok milliói találták magukat hirtelen idegen országhatárok között, Magyarország határain kívül. (Ne essünk fogalomzavarba: nem ők mentek el egy másik országba, hogy jobb megélhetést keressenek: a határ ment át őrjüket. Mondják, hogy ezeknek a rétegeknek be kellene olvadniuk új hazájuk kultúrájába. Lehet, hogy ezt meg is tették volna, ha ezek a kultúrák nem jelentettek volna visszahúzó erőt – sajnos az utód államok mindegyikében – ahhoz képest, amit a kicsi, Magyarország határain túl élő magyar közösségek birtokoltak már.) Ahány ország, annyiféle, más és más kultúra. Sajnos ezek a találkozások csak látszólag voltak békések: ezekben az országokban megpróbálták megfojtani, eltörölni azt a színt, azt az értéket, amely magyar sajátosság; és újra megpróbálták használaton kívül helyezni a nyelvet. Volt, ahol jobb eredményeket értek el, volt ahol kevésbé jókat, de alapvetően ez a manőver mégiscsak kudarcba fullt. (Végül is annakidején a rómaiak is megpróbálták saját kultúrájukat ráerőszakolni a görögökre; nekik sem sikerült.) Ám bármennyire is feszülnek az indulatok akkor, amikor egyik kultúra erőszakkal, fondorlattal meg akarja szüntetni a másikat, főlegbe akar annak kerekedni, az elvont végeredmény akár pozitívnak is minősíthető. Lehet, hogy paradoxonnak tűnik, de mindkét kultúra gazdagabbá válik – természetesen abban az esetben, ha sikerül mindkettőnek megmaradnia. Akarva-akaratlanul az együtt lakó népek belelátanak egymás életébe; kíváncsiakká

válnak, hatással vannak egymásra, és könnyebben elfogadják a másságot; ez mind, mind pozitív jelenség. De mennyivel pozitívabb lehetne, ha mindez tényleg jóhiszeműen, ellenségeskedés nélkül, Uram bocsá' szeretettel, egymás iránti tiszteletből történne. Az átvett elemek beépülnek, újabb árnyalatokat, esetleg színt kapnak; az őket asszimiláló kultúra karaktere szerint változnak meg.

Lassan oda jutunk, hogy Európa megismeri önmagát; Európa népei egymást és egymás kultúráját. A magyar nép is csatlakozni fog. (Vagy csak Magyarország?) Egészen természetesnek tűnik: nincsen más követendő út. (Elképzeltető, hogy Géza idejében is ugyanilyen természetesnek tűnt az, hogy valahova tartozni kell, valamilyen közösséget fel kell vállalni. Még az is lehet, hogy könnyebb volt, hiszen akkor a nemzet egy ország határain belül élt; ma már súlyos kérdés, mi lesz a nemzet azon részével, amely az országhatárokon kívül rekedt, ha maga az ország csatlakozik Európához.) Amennyiben tudatos a csatlakozás, és a csatlakozó (ez esetben Magyarország) elég erős ahhoz, hogy karakterét megtartsa, sajátos színt, sajátos kultúrát fog ajándékozni azoknak, akik képesek és hajlandóak lesznek azt érzékelni, értékelni.

Jobb-e vagy rosszabb a többinél? Több-e vagy kevesebb? – Más. A miénk.

Betty Leb

Könyvismertetés

Kelemen Miklós: „Enyedi György”. Unitárius Arcképcsarnok 1.,
(a Heltai Kft és az Unitárius Alapítvány kiadása. 1998.)

Enyedi György életére és munkásságára emlékeztünk – halálának 400-ik évfordulóján – az elmúlt esztendőben. Kolozsvárt az ünnepet Nemzetközi Tudományos Konferencia jelezte, s ez alkalommal több munka jelent meg. Örvendtünk, hogy Enyedivel kapcsolatban mi, a magyarországi unitáriusok is hallathattuk hangunkat, hiszen Enyedi György a XVIII. és XIX. század kiváló európai teológusa a miénk is volt.

A szerző egy hihetetlenül szorgalmas egyháztörténeti adatgyűjtő lelkész társunk, akinek sajtó alatt van unitárius lexikona, és aki akkor dolgozott a legszorgalmasabban, amikor sokan úgy hitték, hogy az egyháznak nincsen szüksége tevékenységére. A 78 oldalas kitévő kis tanulmány közli Enyedi híres széphistóriáját, a Gismunda és Quisquardus történetét is, és így teljesebb képet ad a kiváló és sokoldalú püspökről. Szerencsés volt néhány eredeti munka címlapjának és korabeli kéziratának bemutatása is.

Mivel magam is írtam (L. „Dávid Ferenc”) tudom, hogy sokszor milyen kézenfekvő dolgok és tények kényszerítik a szerzőket a mondanivaló megrövidítésére. Melyik adatot szeressem és melyiktől váljak meg? Ez még nehezebb feladat, mint a mű megírása.

Kelemen Miklós életrajzi adatok alapján ismerteti Enyedi György munkásságát. Szól külföldi tanulmányáról, tanárságáról, papságáról és püspökségéről. Ismerteti egyházi és világi irodalmi jelentőségét.

Meggyőződésem szerint más eszközöket is fel lehetett volna használni. Így az adatokra épülő vázlat szerűség helyett néhány prédikációjából vett idézettel színeesebb lehetett volna tenni a nagy unitárius püspök életét. A forrásanyaggal kapcsolatban föl hívom a figyelmet a legújabb magyar irodalomtörténet-írás számos fontos és alapvető munkájára, mely hiányzik a felsorolt források közül. Ugyanis 1953-tól a magyar irodalmároknak egy csoportjának az unitarizmus története központi témája lett, s munkásságuk nyomán a szellemi háttér és az európai kapcsolatok más értékelésben mutatják be az említett korszakot. (L. Klaniczay Tibor, Pirnát Antal, Keserű Bálint, Balázs Mihály, Káldos János és a „szegedi iskolában” felnövő fiatalok.) Igaz, Kelemen Miklós fenti tanulmánya a „Bevezető” szerint még 1981. április havában készült, s az is sajnálatos, hogy az erdélyi unitárius történetíróknak erről még nincs tudomása. Igaz, erre még mi sem hívtuk fel a figyelmüket.

Végezetül egy fogalomértelmezésre kívánom felhívni a figyelmet. Az arianizmus, az antitrinitarizmus és a szocinianizmus nem azonos fogalmak az unitarizmussal. Kétségtelen, hogy rokon irányzatok, de nem azonosak. Az irodalomtörténet, főleg a nem unitárius egyháztörténet is szívesen keveri őket. Mi unitáriusok legyünk ebben a kérdésben következetesek. Ugyanis az unitárius vallás az Erdélyben, Dávid Ferenc által alapított mozgalom, amely a szentháromság kérdésében rokon a többiekkel, de más kérdésekben eltérő.

Szász János

Egyházközségeink életéből

10 éves a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola

1988 decemberében indult el Tarpán a *Beregi Népfőiskola* névadója Balázs Ferenc szellemében.

Az első korszak öt évig tartott. Igyekeztek a rendszerváltást minél gördülékenyebbé tenni a beregi falvakban. Szó esett a földkérdésről, az önkormányzatok szerepéről, a demokratikus választásról, a szabad véleménynyilvánításról.

Nagy sikere volt a vitaestnek, amelyre megyei előadók jöttek el. Ebből a korszakból nőtt ki a beregi népfőiskola közéleti-kulturális jellege, és ez a mai napig tart. Ma már Tiszaszalkán a kulturális előadás-sorozatot mindig aktuális gazdasági vagy vállalkozói témákkal társítva hirdeti meg a vezetőség. Itt alakult ki a közéleti-kulturális csoport. Tiszaszalkán még utcát is elneveztek Balázs Ferencről.

A második korszakban az ifjúság felé fordult a népfőiskola. 1993-tól felkarolta a beregi cserkészmozgalmat. Életrehívta a *Brassai Sámuel*, *Kriza János cserkészcsapatokat*. A cserkészlet mellett kialakítottak ifjúsági klubokat is. Külön érdem a cigányfiatalokkal való foglalkozás. Az ősi cigánymesterségek felélesztése érdekében vessző- és gyékényfonó tanfolyamot indított. 1995-től Vásárosnaményban a cigány népfőiskola erősödött meg, amely elősegítette a *Dandos Gyula cigányegylet* létrejöttét.

Az ifjúsági mozgalmából kinőtt egy számítástechnikai csoport Mándokon.

A jubileumi évben Aranyosapátiban épült ki a népfőiskolai bázis. Itt lett az új központ *Bócs Attila* elnöklétével. Szeretnék, ha a három kialakult forma (közélet, cigány, számítástechnikai) mellett a környezetvédelem is tovább fejlődne. Az új Aranyosapáti központot ebből a célból fejlesztették ki. Terveik közt szerepel egy idegenforgalmi bázis kiépítése is, hiszen a környezetvédelem és a falusi turizmus szépen kiegészítik egymást. Balázs Ferenc szellemiségét úgy tudjuk megőrizni és továbbfejleszteni, hogy a népfőiskola vezetősége a beregi unitárius szörványból került ki.

F. Sz.

A Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola standja az 1. Beregi Expón Vásárosnaményban.

Az UNIK életéből

A budapesti unitárius ifjúság ez évben megtartotta első rendezvényét. Az 1999. év 9. napján, szombaton, üdvözlőköszöntő együttléten vehettek részt a fiatalok. Ismét segédelméből mintegy 30 fő jött el ez alkalomra, és szép számmal voltak közöttük olyanok is, akik nem unitáriusok, de érdeklődést mutatnak vallásunk iránt. Az esten a kötetlen együttlét keretében sikerült közelebb kerülniük egymáshoz. Az est végeztével megbeszélésre került újabb találkozásuk időpontja. Az első két hónapban a következő alkalmakat jelölték meg. 1999. január 15. péntek, színházlátogatás. A Pesti Színház „Tangó” című darabját nézték meg közösen. Január 23-án, vasárnap du. 5 órai kezdettel ifjúsági áhítat és istentisztelet volt. Ez az együttlét alkalmat adott arra is, hogy az áhítatot követően a színházi előadás témáját megvitassák. Miklósi-Vári Katinka lelkesítő ötlete alapján immár második éve működik folyamatosan az ifjúsági filmklub. Ennek soron következő alkalmát a január 28-ai, szokásosan csütörtöki napon megvalósuló vetítés, melynek tárgya egy, a mai fiatalság problémáit feszegető filmalkotás a „Trainspotting”.

Február 13-án, szombaton Farsangi vidám együttlétre invitál mindenkit a csoport. A télutói, tavaszt váró esemény lehetőséget biztosít néhány gondtalan óra eltöltésére. A jókedvről, talpalávalóról, rövid műsorról gondoskodunk. Kérjük mindazokat, akiknek esetleg érdekes apró régi tárgyuk van, és még szívesen fel is ajánlanák fiataljaink számára, megköszönve azt, kisorsolnánk az esti tombolán. Megjelölve szíves adományozóját, akit egy későbbi alkalommal szívesen látnánk vendégül. Az ezt követő böjti időszak, ami már az évezred utolsó böjtje lesz, lehetőséget ad az elmélkedésre a befelé fordulásra. Február 21-én egy nagyszabású rendezvényt valósítunk meg, melyre sok másképp gondolkodó testvérünket is várjuk. Az alkalom lehetőséget biztosít arra, hogy meghallgassuk a harmadik évezredet váró emberek elképzeléseit. Az érdeklődőket szívesen várjuk erre az alkalomra is.

Örömkre szolgál, hogy az ifjúsági közösség élete lendületes és folyamatos. Sorainkba egyre többen érkeznek, és ismét akadnak olyan fiatal, majdnem, illetve már felnőtt kort elért emberek, akik meggyőződésükből állnak sorainkba. Ez az egyetlen, ami arra késztet bennünket, hogy egy olyan jövőt lássunk, aminek jelképei közt még mindig ott lesz együtt a kígyó és a galamb, s koronaként az ifjúság maga.

V.

HÍREK

Karácsonykor, a Hőgyes Endre utcai istentiszteleten az úrvacsorai megváltást a **Benczédi** család adományozta, édesanyjuk **Benczédi Domokosné sz. Balázs Irén** emlékére. A család eddig is nagylelkűen segítette egyházunkat, amiért ezúton is köszönetet mondunk.

Dr. Szabó Árpád püspök felkérésére **Kelemen Miklós** lelkész december 13-án előadást tartott a kolozsvári *Dávid Ferenc Együletben*. A nagysikerű előadás témája az unitárius zsoltárköltészet, ezen belül Bogáti Fazakas Miklós munkássága volt. A tartalmas műsort gazdagította az unitárius iskola énekkara és a teológusok Bogáti zsoltárok előadásai.

A Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége a magyar egyháztörténeti vázlatok 1989-es I-II. számában megjelentette **Kelemen Miklós** munkáját a Budapesti Unitárius Egyházközség történetéről. Ezúton is gratulálunk a szerzőnek.

Egyházközségeink életéből

Pestszentlőrinc

1998. november 15-én, vasárnap templomunkban Dávid Ferenc emlék-istentiszteletet tartottunk, mely alkalommal a szószéki szolgálatot nt. **Szász János** lelkész végezte. Istentisztelet után a gyülekezet tagjai testületileg megkoszorúzták a XVIII. ker. Dávid Ferenc utcában egyházközségünk által elhelyezett emléktáblát. Az emléktáblánál Szász János lelkész imádkozott, a koszorút egyházközségünk presbiterei helyezték el. Legyen áldott egyházalapító püspökünk emléke.

1998. november 28-án, szombaton du. 17 órától szeretetvendégséggel egybekötött Gyülekezeti estet tartottunk templomunkban majd gyülekezeti termünkben. Ezen rendezvényünk nemcsak egyházközségünk életében jelentett kimagasló eseményt, de egyetemes egyházunk szempontjából is, ugyanis ezen a rendezvényen a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának egyházügyi helyettes államtitkára **Dr. Semjén Zsolt** tartott előadást: *Az állam és egyház jelen és jövőbeni viszonya* címmel. Az államtitkár úr **Csallóközi Zoltán** titkárságvezető társaságában érkezett. **Rázmány Csaba** a gyülekezet lelkésze, rövid prédikációjában történelmi áttekintést adott Unitárius Egyházunk 430 éves múltjáról. Ezt követően tartotta nagyon értékes előadását a h. államtitkár, aki kihangsúlyozta, hogy egyházunk igen magas elismertségnek örvend a kormány előtt, továbbá értékelte egyházunk kimagasló egyéniségeit, 430 éves történelmi múltját és áldásos tevékenységét, amit kifejt a határokon innen és azon túl a magyarság és Istenországa érdekében.

A gyülekezeti est műsorának folytatásaképpen, **Demján Kinga** operaénekesnő világhírű operetekből adott elő három felejthetetlen élményt nyújtó éneket. A művésznőt zongorán **Oláh Miklós** zongoraművész kísérte. **Bartha Levente** erdélyi színművész zárta a gyülekezeti est műsorát, több neves erdélyi költő felemelő és felejthetetlen versével. A műsor végeztével a nagyszámú gyülekezet, mely színültig megtöltötte templomunkat, átvonult a gyülekezeti terembe, ahol megterített asztalokkal és finom vacsorával várták: **Rázmány Csabáné, Kovács Józsefné, Tóthné Erdő Mária**, valamint egyházközségünk gondnoka **Molnár János** afia. Vacsora után megtartottuk a hagyományos tortaárverezést, mely tortát egyházközségünk presbiterasszonya **Sepsi Kovács Éva** adományozta 7000 Ft értékben. Az árverezés nyertese **Gergely Valentin** természetesen felajánlotta elfogyasztásra a tortát. A gyülekezeti est kimagasló erkölcsi és anyagi sikerrel zárult, melynek bevételét a lelkészi lakás építésére különítettünk el.

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani egyházi és világi vezetőinknek, akik megtiszteltek jelenlétükkel, és nagyon értékes beszélgetést folytattak a minisztérium h. államtitkárával és annak titkár-

ságvezetőjével. Köszönet az államtitkárnak, aki megtisztelt minket jelenlétével, továbbá mindazoknak, akik hozzájárultak ezen gyülekezeti est kimagasló sikeréhez. Reméljük, hogy a következő évben is sikerül híveinket hasonló élményekben részesíteni!

Hála legyen a jóistennek, hogy ez évi adventi várakozásunk nem volt hiábavaló, ugyanis gyönyörű karácsony első napja volt a pestszentlőrinci gyülekezetnek. Mindenekelőtt öröndetes tény, hogy zsúfolásig megtelt templomunkban, mint egy igazi nagy családban ünnepelhettünk és élhettünk az emlékezés jegyeivel, melyeket ez alkalommal **Molnár János** gondnok afia adományozott az Úr asztalára elhunyt drága szerettei emlékére. Nem feledkezhetünk meg azokról sem, akik úrvacsoramegváltás címén jelentős adományokat tettek egyházközségünk javára, és akiknek ezúton is és aranykönyvileg is hálás köszönetet mondunk. Isten áldása kísérje életükben!

Ugyanezen napon örvendhettünk templomunk újabb megszépülésének, ugyanis egy kedves hívünk és szeretett családja, Isten és egyházuk iránti szeretetük kinyilvánítása gyanánt, csaknem félmillió forint értékben színes ablaküvegekkel cseréltették ki a még meglévő négy nem színes ablakainkat. Így templomunk minden ablaka színes üveggel van ellátva, és hordozza az erdélyi stílusjegyeket, a tulipánt és a szívet. Az egész gyülekezet, a presbitérium és a magam nevében nyilvánítom hálánkat és köszönetünket a színes ablaküvegeket adományozó afiának és drága családjának, aki ezúttal is bizonyosságot tett azon nagyszerű hagyománynak, hogy egyházunkat a megmaradás útján mindig a névtelen adakozók segítették azon célkitűzésében, hogy mielőbb megvalósulhasson az anyagi szózat: „Dicsőség Istennek, a földön békeség és az emberek közt jóakarát”

Karácsony ünnepén a szószéki szolgálatot **Rázmány Csaba** lelkész végezte, az úrvacsorai ágendát **Szász Adrienne** gyakorló segédlelkész az úrasztala mellől. Üdvözljük gyülekezetünkben Szász Adrienne gy. segédlelkész afiát, akit főtiszteendő Bencze Márton püspök úr gyülekezetünkbe nevezett ki ideiglenes jelleggel. Kívánjuk, hogy azon a felelősségteljes pályán, amelyet választott, hivatástudattal és erős hittel szolgálja Istent és az embert, a jézusi evangélium beteljesedése érdekében.

Az úrvacsorának kiosztása után a jelenlevő gyermekek szavalatokkal és énekszámokkal üdvözölték a karácsonyi ünnepet, és áhítattal álltak körül a számukra felállított és feldíszített karácsonyfát. Ezután minden jelenlevő kisgyermek csomagban részesült.

Rázmány Csaba
lelkész

Egyházközségeink életéből

Szertartások Pestszentlőrincen az 1998. évben

Keresztelés:

1. Győrfi László – Gál Edit Judit, Ágnes
2. Lakatos Csaba – Kasztner Tünde Bianka, Fanni
3. Kiss Tibor – Bogáts Boglárka Boglárka, Virág
4. Tóth Sándor – Tóthné Erdő Mária Orsolya
5. Horváth György – Horváthné Sárkány Márta Orsolya
6. Szeredi Ferenc – Twed Heather Diana Jordon, William
7. Szeredi Ferenc – Kiss Judith Gergely, Ferenc
8. Csizmazia Jenő – Veczel Mónika Katalin Mervédesz
9. Krause Konstantin – Kraicsovits Emese Viktória, Zoe, Katalin
10. Giba Ferenc Sándor – Buzogány Csilla Mária Emese, Csilla

Esketés:

1. Vasy András – Sara Wong
2. Hegedűs Pál – Pálffy Csilla

Temetés:

1. Karaki Ödön – 61 éves
2. öz. Veres Józsefné, sz. Daradics Rozália – 71 éves
3. Tichy Rezsőné sz. Bicski Margit – 72 éves
4. Zoltán László – 89 éves
5. Balogh Béla – 84 éves

A gondviselő Isten gazdag áldása legyen egyházközségünkben megkeresztelt drága gyermekeinken, hogy növekedhessenek testben és lélekben Isten és emberek iránti kedvességben. Azoknak, akik egymásnak Isten és a gyülekezet előtt örök hűséget fogadtak, legyen boldog és örömteli a családi életük. Elhunyt drága Testvéreinknek a jóisten adjon csendes pihenést az édes anyaföld rögei között, szeretteiknek megnyugvást és vigasztalódást.

Karácsonyi ruhavásár

Október végén hirdettük meg ruhaakciónkat. Akkor még nem láthattuk előre a kárpátaljai tragédiát. Az első érkező csomagokból téli ruhákat, csizmákat az árvízkárosultak részére juttattuk el. A Budapesti Unitárius Egyházközség hívei 32.000 Ft adományt is gyűjtöttek a rászorulóknak.

Advent első vasárnapján a tavalyihoz hasonló sikerrel tartottuk meg Nagy Ignác utcai templomunkban a ruhavásárt. Célunk volt, hogy jó állapotú ruhák, könyvek, gyermekjátékok kerüljenek 100 Ft-os egységáron olyan hívekhez, akik használni tudják azokat. Pólyák, mesekönyvek, kinőtt gyermekruhák, anorákok, férfi öltönyök, női kosztümök, blúzok, ingek találtak új gazdára. Nagymamák válogattak unokaiknak könyvet, kis ruhákat karácsonyra – mindent 100 Ft-ért. Édesanyák választottak gyermekeik részére pulóvert, nadrágot. Ezzel az akcióval mindenki jól járt, aki talált valamit örült, aki segíteni tudott elégedett volt.

A befolyt összegből az Unitárius Ifjúsági Kőr anyagi hozzájárulásával és aktív segítségével 25 idős, egyedülálló hívünknek vittünk karácsonyi csomagot.

A megmaradt ruhaneműt erdélyi testvéregyházainkhoz továbbítjuk.

Köszönet illeti elsőnek Brock Margit templomgondozót a jótékony akció lebonyolításáért és minden hívünket, aki ebben részt vett.

Beke Ildikó
egyházközségi gondnok

Várakozás, csoda, ajándék

Vajon fehér karácsonyunk lesz?

Ez a gyermekkoron is átívelő kérdés már szinte a karácsonyi várakozás részévé vált, mintha bizony a kis Jézus születése szorosan kötődne a hóeséshez. Kötődik is olyanmódra, hogy a Megváltó születését megéneklő legősibb dalunkban is ázik, fázik az újszülött, kétséget nem hagyva közibünk tartozásáról.

Az élet legnagyobb ajándéka és egyben csodája egy új élet születése, melyet ideig, örökké, nemzetünk esetében évtizedekig alá lehetett rendelni az anyagi világ érdekeinek, ám az újhitű filozófiák és azok szellemében gyártott törvények nem állják sem az idő, sem a kétezer éves hit próbáját. Mert az élet elképzelhetetlen család és gyermek nélkül.

Mindannyian Jézust nevelünk, akik átéljük a gyermekáldás adventi várakozását, hogy aztán részesei legyünk a gyönyörűen-fájdalmas csodának, amely új célt és értelmet ad életünknek. A legfontosabbat.

A kecskeméti istentiszteleten Kelemen Miklós lelkészről elhangzott gondolatok közül számomra ez Karácsony üzenete, ami természetesen semmit nem von le a Megváltó születésére emlékező prédikáció többi részének értékéből. Annak a prédikációnak, amely szemléletesen ismertette, egyben összehasonlította a négy evangélista Jézus születéséről szóló tanításait, szólt az ajándékozás örömről, kihangsúlyozva, hogy annak értéke nem a pénztárcánk, hanem a szeretetünk nagyságának függvénye.

Ezen a kecskeméti ünnepen valamennyien részesültünk az ajándékozás örömeiből, hiszen a magunkkal hozott szeretet melegsége az istentisztelet minden percét áthatotta, és a gyülekezet részére adományozott új úrvacsorai terítő, amelyet gondnokunk felesége, Balázs Terézia készített, kézzelfoghatóvá tette ezt az érzést. Valamennyiünk köszönetét is kifejezte lelkészünk, amikor Isten áldását kérte a szép ajándékért. Idén első ízben az Egyház is megajándékozta a Duna-Tisza közti szóránnygyülekezet gyermekeit, akik énekekkel köszönték meg a csomagokat.

Gyönyörű, fehér karácsonyunk volt.

Kisgyörgy Zs.

Karácsony Hódmezővásárhelyen

Évenként visszatérő, bensőséges, meghitt hangulatú a karácsonyi ünnepszertelés Hódmezővásárhelyen. Azzá teszi Kiss Mihály tiszteletes úr mélyenszántó gondolatokat ébresztő igehirdetése, mely a lelkekre érzékenyen hat, s a gyermekek kedves műsora. Versekkel, a karácsonyhoz illő kis jelenettel, ének- és zeneszámokkal köszöntötték az ünnepet. A műsor szervezése és előkészítése Kiss Mihály lelkész és felesége Kiss Tünde közös munkája.

Az ünnepség a karácsonyi csomagok szétosztásával és együttes énekléssel ért véget.

Az összejövetel nagy élményt nyújtott.

Szegeden is szép számmal vettek részt a hívek a karácsonyi istentiszteleten. Jó lenne, ha más alkalmakkor is ilyen sokan hallgatnák Isten ígéjét!

Vné M. É.

Felhívás

Az 1997. évi személyi jövedelemadóról szóló törvény lehetőséget ad minden adózó számára, hogy befizetett adója 2x1 százalékanak felhasználásáról rendelkezzen.

Kérjük, hogy az első 1 százalék kedvezményezettjének az Unitárius Alapítványt, a másodiknak pedig a Magyarországi Unitárius Egyházat jelöljék meg.

Az Unitárius Alapítvány adószáma: 18052459-1-41

A Magyarországi Unitárius Egyház technikai száma: 0200.

Segítségül mellékeljük mindkét „Rendelkező nyilatkozat” egy-egy szabályosan kitöltött mintapéldányát.

Megjegyezzük, hogy az 1%-ról való rendelkezés semmilyen anyagi hátránnyal vagy veszteséggel nem jár az adakozó részére.

Atyafiságos szeretettel és köszönettel:

az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma
és a Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége

A Protestáns Szabadegyetem konferenciája

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem Akadémia Napjait 1999. május 9–15. között Torre Pellice festői fekvésű olasz városkában – Torinótól 50 km-re délnyugatra – az olasz Valdens Egyház konferencia telepén tartja. A találkozó témája: Hazatérés? Nem egyének, családok hazatelepüléséről, hanem a magyar politikai emigráció hazatérésének lehetőségéről, értelméről, hasznáról lesz szó. Kérdés, van-e a rendszerváltás után még szerepe a politikai emigrációnak Nyugaton, vagy ha hazatér, hogyan fogadják és mi lehet a feladata otthon? Szokás szerint nyugati és Kárpát-medencei szakemberek előadásai, kerekasztal-beszélgetések, munkacsoportok dolgozzák fel a témát. Előadást tart többek között: **Borbándi Gyula** (München), és **Csorba László** (Róma) történész, **Böjtös László** (Cleveland, Ohio) építész, **Horváth Árpád** (Luzern-Pécs) filozófus, **Luka László** (Genf) orvos-pszichiáter, **Lökkös Antal** (Genf) és **Sipos Gyula** (Párizs) író, kritikus, **Vályi-Nagy Ágnes** (Bassel) ref. lelkész, **Varjas Andrea** (Basel) és **T. Zsindely Katalin** (Budapest) pszichológus.

A május 9-i ökumenikus és az áldozócsütörtöki istentiszteleten, a reggeli áhítatokon **Vass György** (Innsbruck) r. k. teológus, **Pátkai Róbert** (London) ev. püs-

pök, **Frenkl Róbert** (Budapest) ev. egyetemes felügyelő, **Orbókné Szent-Iványi Ilona** (Budapest) unit. püspökhelyettes, **Szász Ferenc** (Brassó) unitárius, valamint **Soós Mihály** (Bécs), **Veres Kovács Attila** (Nagyvárad) és **Vörös Éva** (Nagykerék) ref. lelkészek szolgálnak. Május 12-én a résztvevők Torinóba kirándulnak, ahol megtekintik a *Museo del Risorgimento* magyar termét, Kossuth (a „turini remete”) szobrát, emléktábláját s a valdens templomot, ahová Kossuth járt. Május 13-án ünnepi esten emlékeznek meg a Szabadegyetem 30 éves fennállásáról, **Balla Bálint** berlini szociológus, **Lászlóffy Aladár** kolozsvári író, költő, **Farkas Ibolya**, **Illyés Kinga** és **Lohinszky Loránd** marosvásárhelyi színművészek közreműködésével. **Lajkó Félix** hegedűművész (Szabadka), **Berecz András** mesemondó és a budapesti **Muzsikás Együttes** tagjainak fellépése s a fiatalok baráti estje **Kuti József** ref. lelkész (Szomód) vezetésével egészíti ki a kulturális programot. A heti lelkigondozó szolgálatot **Miklósi Vári Katalin** unit. és **Varga Pál** ref. lelkészek látják el.

Érdeklődés, jelentkezés (legkésőbb március 31-ig): **Petrovszki Pálné**, H-5700 Gyula, Eszperantó tér 1. Telefon: 06 66/463-425, Fax: 06 66/463-367.

Közlemény

Az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet Valláslelektani Osztályának tapasztalatai alapján kétéves **valláspatológiai szeminárium** (a hitélet és a pszichopatológia keveredése) indítását tervezzük **Süle Ferenc dr.** vezetésével a lelkigondozás, a pszichoterápia iránt érdeklődők, illetve ezzel foglalkozók részére. A szeminárium tanfolyam jellegű, a témakör elméleti előadásaiból, esetbemutatókból és ezek megbeszéléséből áll. A képzés március 5-én kezdődik, 4 hetente pénteken 2–6-ig lesz az OPNI Valláslelektani Osztályán (1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 116.). Érdeklődni a 391-5330-as telefonszámon lehet.

Segítség a rászorulóknak

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat XIII. kerületi Szociális Központja (XIII. ker. Turbina u. 2–4.) 1998. december 1. és 1999. január 31. között, napi 8 órában (szükség szerint szombaton is) 8.30-tól 16.30-ig forró teával várta a melegedni vágyó hajléktalan nőket és gyermekes anyákat.

A kb. 80 m²-es étkező, illetve a mellékhelyiségek lehetővé tették, hogy kb. 50–60 fő (folyamatos cserélődéssel) kulturált körülmények között vegye igénybe szolgáltatásainkat.

A melegedő nyitva állt azon nők és anyák számára, akik a fővárosban semmiféle szállást nem találtak maguk és gyermekeik számára, az utcán kellett éjszakázzanak, illetve a nappali órákban nem volt biztosított számukra a biztonságos tartózkodási hely.

Ilyen speciális – hajléktalan nők és gyermekes anyák számára létrehozott – ellátás ez ideig csak Nyugat-Európában működött, Magyarországon most indult először.

HALOTTAINK

KIS BAGOLY REZSŐNÉ sz. Vas Ilona

1999. január 31-én, életének 84. évében szép csendesen elaludt. Búcsúztatását március 28-án, a 11 órakor kezdődő istentisztelet keretében tartjuk. Hamvait családi körben szórjuk szét az Ő általa megjelölt legkedvesebb helyen.

1998 novemberében, Párizsban 79. életévében elhunyt

ÜTŐ GÁBOR,

a néhai Ütő Lajos unitárius esperes fia. Középiskoláját Székelykeresztúron, az Unitárius gimnáziumban végezte, majd a Kolozsvári Tudomány Egyetemen szerezte meg magyar-francia szakos diplomáját. A világháborúban hadifogolyként Franciaországba került, és haláláig ott is élt. Kegyelettel adózunk emlékének.

AMBRUS LÁSZLÓ 71 éves

ILLÉS SÁNDOR 85 éves

Isten adjon csöndes pihenést eltávozott testvéreinknek, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.